

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta právnická

Diplomová práce

Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky
v České republice a v Řecku

Aneta Merksbauerová

Plzeň, 2015

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
Fakulta právnická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Aneta MERKSBAUEROVÁ**
Osobní číslo: **R10M0120P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky
v České republice a v Řecku**
Zadávací katedra: **Katedra občanského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod
2. Pojem a obsah vyživovací povinnosti
3. Úprava vyživovací povinnosti v českých právních předpisech
4. Povinné a oprávněné osoby
5. Vyživovací povinnost rodičů k dětem
6. Vyživovací povinnost dětí k rodičům
7. Vyživovací povinnost v Řecku
8. Právní komparace české a řecké úpravy
9. Problematika výživného s mezinárodním prvkem
10. Úvahy de lege ferenda
11. Závěr

Rozsah grafických prací: **DOČERNÁ UNIVERZITA V PLZNI**

Rozsah pracovní zprávy: **Fakulta právnická**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

viz příloha

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝRONU)

Jméno a příjmení: **Aneta MERKSBAUEROVÁ**
Osobní číslo: **R10M0120P**
Studijní program: **MP305 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky v České republice a v Itálii**
Zadávající katedra: **Katedra občanského práva**

Vedoucí diplomové práce:

JUDr. Kristýna Spurná

Katedra forenzní psychologie a sociologie

Datum zadání diplomové práce: **26. března 2014**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2015**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
pověřená osoba

V Plzni dne 30. června 2014

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně po konzultacích s vedoucí práce a s použitím odborné literatury a dalších zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce.“

V Plzni, v březnu 2015

Aneta Merksbauerová

Obsah

Úvod	8
1 Pojem a obsah vyživovací povinnosti	10
1.1 Druhy vyživovací povinnosti	13
1.2 Konkurence vyživovacích povinností	13
1.3 Charakteristické znaky vyživovací povinnosti	14
1.3.1 Obecná charakteristika	14
1.3.2 Odkázanost na výživu.....	15
1.3.3 (Ne)promlčení	16
1.3.4 Otázka dobrých mravů a zneužití práva	17
1.3.5 Otázka započtení.....	19
1.3.6 Splatnost a způsoby plnění.....	20
1.4 Rozsah vyživovací povinnosti.....	22
1.4.1 Odůvodněné potřeby oprávněného	23
1.4.2 Majetkové poměry oprávněného.....	24
1.4.3 Schopnosti a možnosti povinného	24
1.4.4 Majetkové poměry povinného.....	26
1.5 Bezdůvodné obohacení.....	26
2 Úprava vyživovací povinnosti v českých právních řádech.....	30
2.1 Historický vývoj právní úpravy vyživovací povinnosti.....	30
2.2 Právní základ rodinného práva.....	37
3 Povinné a oprávněné osoby	38
3.1 Dítě.....	38
3.2 Rodiče.....	38
3.3 Předci a potomci.....	39
3.4 Pluralita povinných.....	39
3.5 Povinný odsouzený k trestu odnětí svobody.....	40
3.6 Podnikatel jako povinná osoba.....	41
3.7 Nezaměstnaný povinný.....	42
4 Vyživovací povinnost rodičů k dětem	44
4.1 Vyživovací povinnost a rodičovská odpovědnost.....	44
4.2 Vznik vyživovací povinnosti rodičů k dětem.....	45
4.3 Trvání a zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem	47
4.3.1 Schopnost dítěte se živit	48

4.3.2	Elasticita vyživovací povinnosti	50
4.4	Vyživovací povinnost k dětem v náhradní péči	51
4.4.1	Dítě v péči jiné osoby	52
4.4.2	Dítě v pěstounské péči	52
4.4.3	Dítě v ústavní péči	53
4.5	Výše výživného	53
4.5.1	Shodná životní úroveň	54
4.5.2	Tvorba úspor	55
4.5.3	Domněnka o výši příjmu povinného.....	56
4.5.4	Standardizace výživného pro děti.....	57
4.6	Řízení o výživném.....	58
4.7	Změna poměrů.....	61
5	Vyživovací povinnost dětí k rodičům	63
5.1	Vznik, trvání, zánik nároku na výživné.....	64
5.2	Výše výživného.....	65
5.3	Řízení o výživném.....	65
6	Vyživovací povinnost v Řecku.....	67
6.1	Právní řád v Řecku.....	67
6.2	Rodinné právo v Řecku.....	68
6.3	Pojem výživné a vyživovací povinnost v řeckém právu	69
6.3.1	Vzájemná vyživovací povinnost.....	69
6.3.2	Vyživovací povinnost k dítěti.....	71
6.3.3	Výše výživného na dítě	71
6.3.4	Ochrana dítěte	72
6.3.5	Soudní řízení a vymáhání.....	72
7	Právní komparace české a řecké úpravy	74
8	Problematika výživného s mezinárodním prvkem	76
8.1	Rozhodné právo.....	77
8.2	Příslušnost soudu, uznání a výkon rozhodnutí.....	77
9	Úvaha de lege ferenda	80
	Závěr	83
	Summary	86
	Seznam použitých pramenů	87

- Příloha č. 1: Návrh na úpravu výchovy a výživy
(soudem dosud nebylo rozhodováno o výchově a výživě)
- Příloha č. 2: Návrh na úpravu výchovy a výživy
a) pro dobu před i po rozvodu manželství
b) pro dobu po rozvodu manželství rodičů
- Příloha č. 3: Návrh na změnu výchovy a výživy nezletilého dítěte/děti/
- Příloha č. 4: Návrh na zvýšení výživného
- Příloha č. 5: Žaloba na výživné zletilého dítěte
- Příloha č. 6: Doporučující tabulka Ministerstva spravedlnosti pro
výpočet výživného

Úvod

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila vyživovací povinnost mezi rodiči, dětmi a předky, potomky v České republice a v Řecku.

Fakt, že rodinné právo bylo od roku 2014 částečně změněno a stalo se součástí občanského zákoníku, s sebou přineslo nejen technickou změnu v podobě přesunu původních ustanovení do jiného zákona, ale došlo i k novému systematickému uspořádání. Původní úprava vyživovací povinnosti mezi příbuznými v přímé linii byla rozdělena na vzájemnou vyživovací povinnost rodičů a dětí a vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými. Občanský zákoník spojil tyto dvě původní části do jedné části nazvané výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky. Chtěla jsem, aby má práce co nejvíce odpovídala nové úpravě, a proto jsem zvolila rozdělení této práce, které odpovídá platné a účinné právní úpravě a zaměřila jsem se na rozbor souvisejících ustanovení.

Díky možnosti studia v zahraničí jsem využila programu Erasmus+ a zúčastnila jsem se semestrálního studia na Aristotelově univerzitě v Thessaloniki. Na základě této možnosti jsem chtěla využít situace a zjistit, jakou úpravu vyživovací povinnosti mají v Řecku. Česká republika a Řecko leží v jiné geografické oblasti, vycházejí z odlišných pramenů a historického vývoje a proto mne zajímalo, zda existují odlišnosti v úpravě vyživovací povinnosti. Na základě toho jsem zahrnuje do názvu diplomové práce i toto srovnání. Jelikož tato univerzita nabízí studijní program v anglickém jazyce, doufám, že některé jejich odborné knihy budou také k přečtení v angličtině.

Institut vyživovací povinnosti jako takový jsem si vybrala z důvodu praktičnosti a aktuálnosti tématu. Rodinné právo se dotýká každého člověka a každý se může ocitnout v roli dítěte potřebující výživné, rodiče, který za dítě žádá výživné od druhého rodiče, nebo v roli staršího člověka v postavení rodiče, který potřebuje pomoci zabezpečit živobytí. Velkou část rodinněprávních sporů tvoří právě spory o výživné rodičů k dětem. Může za to současný trend nesezdaných či rozvedených párů s dětmi. Soudy mají v těchto sporech za úkol zjistit legitimnost nároku a případně vypočítat výši výživného, což není z důvodu jedinečnosti každého rodiče a dítěte jednoduché. V médiích je tato problematika

výživného často diskutována. Řeší se nejen otázka sjednocování výživného ale také problematika častého vyhýbání se placení výživného a jeho vymáhání. Diskutovaným tématem je také otázka výživného pro zletilé studující děti. V současné době je velké procento dětí studujících vysoké školy a mluví se o tom, zda některé obory svým zaměřením vůbec připravují studenty na budoucí povolání. Problematikou tzv. věčných studentů se nedávno zabýval i Ústavní soud.

Za méně diskutovanou, zato taktéž důležitou, považuji vyživovací povinnost dětí vůči rodičům. Myslím si, že tento druh v budoucnosti nabude na důležitosti z důvodu tzv. stárnutí obyvatel.

Cílem mé práce je zpracovat současnou hmotněprávní zákonnou úpravu vyživovací povinnosti mezi příbuznými v přímé linii. Zjistit, jak se problematikou zabývají soudy a jaká stanoviska vydávají. Pro úplnost práce se budu opírat o odborné články, které se zabývají aktuálními problémy a pokusím se zjistit, v čem se česká úprava shoduje či odlišuje v právní úpravě vyživovací povinnosti ve vztahu s Řeckem.

V první kapitole se budu zabývat vyživovací povinností v širším kontextu, uvedu charakteristické znaky a jednotlivé druhy vyživovací povinností. Neopomenou však ani vývoj vyživovací povinnosti na našem území a jeho původ v římském právu. Ve stěžejní části mé práce se budu zabývat vyživovací povinností rodičů k dětem a dětí k rodičům. Dále se budu zabývat srovnáním se zahraniční úpravou, problematikou zahraničního prvku a úvahou de lege ferenda. V práci upozorním i na změny, způsobené novou právní úpravou účinnou od roku 2014.

1 Pojem a obsah vyživovací povinnosti

Přestože zákon, ve kterém je vyživovací povinnost a výživné primárně upravena, tedy zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále v označen jako „OZ“) používá pojem vyživovací povinnost a výživné, neposkytuje, stejně jako právní úpravy v minulosti, zákonnou definici. V podstatě pojem výživné nelze ani s úspěchem přesně definovat, jelikož právní teorie rozlišuje tento pojem v širším a užším smyslu.

Výživné v širším smyslu je chápáno jako institut rodinného práva, tedy souhrn práv a povinností, zatímco výživné v užším smyslu představuje vlastní předmět plnění. Pojmy jako vyživovací povinnost, výživné a alimenty jsou mnohdy zaměňovány a chybně používány jako synonyma. Literatura je nejčastěji vykládá jako: „plnění majetkového charakteru, které poskytuje jedna osoba druhé na základě zákona či dohody“.¹ K zaměňování pojmů přispívají i nadpisy v předešlé² a současné úpravě. Zákon o rodině nazýval danou problematiku ve své části třetí jako „výživné“ zatímco současný občanský zákoník ji nazývá „vyživovací povinnost“. V literatuře se vedou debaty o tom, ve kterém zákoně byl tento institut pojmenován výstižněji, a který lépe vystihuje danou problematiku. Občanský zákoník tyto pojmy rozlišuje a stanoví, že vyživovací povinnost a právo na výživné jsou vzájemná práva a povinnosti subjektů vyživovacího vztahu, a že předmětem vyživovací povinnosti je plnění výživného, které se zakládá na solidaritě v rámci rodiny. Výživným rozumí samotné plnění dávek výživného.

Existuje několik definic pojmu výživného, se kterými se můžeme v literatuře setkat. Můžeme se setkat s definicí, že výživným se rozumí: „zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinněprávního vztahu“³. Další zdroj uvádí definici: „výživné je zabezpečování a úhrada potřeb mezi osobami, které k sobě mají příbuzenský nebo jiný rodinný vztah“⁴. Podle Radvanové je zase výživné vymezeno jako: „plnění, kterým někdo má být povinen nebo je povinen

1 PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy* : stav k 1.10.2007. Praha: EUROUNION, 2007, s. 108.

2 z. č. 94/1963 Sb., o rodině, který platil do 31.12.2013 a byl nahrazen z. č. 89/2012 Sb.

3 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 395.

4 NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 6.

jinému poskytnout, za účelem zajištění jeho potřeb, a to dle rozhodnutí, jež bylo vydáno na základě zákona a podle pravidel jím stanovených, popř. dle dohody, která byla uzavřena na základě zákona a v souladu s ním“⁵. V právnickém slovníku je definice výživného upravena jako: „zabezpečování a úhrada osobních potřeb oprávněných fyzických osob, nejenom tedy zabezpečení výživy ve vlastním slova smyslu, ale i uspokojení ostatních hmotných a kulturních potřeb oprávněného subjektu v rozsahu, který je dán odlišně podle jednotlivých druhů vyživovací povinnosti“⁶. I když nám tedy literatura dává na výběr několik podobných definic, neexistuje jednotná či zákonná definice, která by vystihovala celou podstatu pojmu.

Vyživovací povinnost je vyjádřena jako povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat osobní potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů⁷, tedy mezi příbuznými. Obvykle s plněním vyživovací povinnosti zpravidla nebývá problém a v případě vztahu rodičů s dětmi se oba rodiče podílí na výživném jak naturálním plněním, prostřednictvím péče, poskytnutím ošacení, stravy a zajištěním bydlení nebo zajištěním nákladů na lékařské ošetření, tak finančním plněním, pokud dávají dětem tzv. kapesné. Výživné obecně by tedy mělo mít za úkol zajistit výživu a uspokojit ostatní hmotné a kulturní potřeby. Ve vztahu k dětem je nutné přihlédnout i k dobrému vývoji a rozvoji dítěte, a proto je výživným nutné zajistit jeho fyzický, duševní a sociální vývoj.⁸ Dovozuje se, že úhrada osobních potřeb se nezužuje výlučně jen na zajišťování výživy, tedy stravy, ale vztahuje se i na uspokojení ostatních potřeb oprávněného, a to v rozsahu, který je dán druhem vyživovací povinnosti.⁹ Plněny mohou být osobní potřeby jak materiální, tak i nemateriální, jelikož každý má odlišné potřeby, které potřebuje uspokojit.

Z výše uvedeného vyplývá, že výživné má jednak aspekt osobní, jelikož zákon v jednotlivých ustanovení taxativně jmenuje vztahy oprávněných a povinných osob a jednak aspekt majetkový, protože má zabezpečovat

5 RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, s. 166.

6 HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii.

7 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 29.

8 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 26.

9 HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 247.

a uhrazovat osobní potřeby.¹⁰

Za nejdůležitější a obligatorní znak výživného tedy považujeme rodinněprávní vztah mezi osobou, která je povinna vyživovat, a osobou, která je oprávněna být vyživována. Tyto osoby zákon taxativně vymezuje a označuje je jako „povinný“ a „oprávněný“. Ke vzniku vyživovacího vztahu musí být zároveň splněna podmínka odkázanosti na výživu, kterou občanský zákoník zakotvuje v § 911 OZ. Výživné lze přiznat, pokud se oprávněný není schopen sám žít. O těchto pojmech viz další kapitoly.

Z postavení v rámci rodiny vznikají určité právně relevantní vztahy mezi subjekty, kde jedna osoba má povinnost vyživovat a druhá osoba má z tohoto vztahu právo plnění výživného požadovat. Obsahem vyživovacího vztahu jsou vzájemná práva a povinnosti (zejména pak závazek jedné osoby přispívat finančně či jinak druhé osobě) mezi osobami stanovené téměř výlučně kogentními normami. Obsahem závazku jsou tedy relativní práva a povinnosti stran. „Sama vyživovací povinnost, vyplývající ze závazku, představuje dlužníkovu povinnost něco dát (například peníze formou opakovaných soukromých dávek) nebo něco konat (například určitým způsobem zaopatřovat) anebo i něco strpět (např. bydlení studujícího dítěte). Jedná se o druh plnění majetkové povahy ve smyslu soukromého práva.“¹¹¹²

Normy upravující vyživovací povinnost nemohou být měněny ani dohodou oprávněného a povinného. Nelze měnit například podmínky, rozsah a dobu trvání výživného. Úprava kogentními normami naznačuje, že řádné plnění vyživovací povinnosti není jen individuálním zájmem, nýbrž sleduje i veřejný pořádek a zájem společnosti. S ohledem na zásadu autonomie vůle lze, aby si jiné osoby, na které se nevztahují ustanovení o vyživovací povinnosti, dohodly, že mezi sebou vytvoří vztah obdobný zákonné vyživovací povinnosti. Závazek lze tedy smluvně rozšířit, ale nikoliv zúžit.

10 PLECITÝ, Vladimír. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 99.

11 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEEC. *Výživné v novém občanském zákoníku*. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

12 *Dare, facere, (omitere), pati* členění právních povinností dle římského práva

1.1 Druhy vyživovací povinnosti

Vyživovací povinnost můžeme rozdělit dle různých hledisek. Jednotlivé druhy se pak řídí specifickým režimem. Pro všechny druhy ovšem platí obecné a společné zásady. Jmenovat můžeme výživné na nezletilé a zletilé děti (§ 910, 915-919 OZ), výživné mezi manžely (§ 697 OZ), výživné mezi rozvedenými manžely (§ 760-763 OZ), výživné a náklady neprovdané matky (§ 920 NOZ), vyživovací povinnost dětí k rodičům (§ 910, 915-919 OZ), vyživovací povinnost mezi předky a potomky (§ 910 OZ), výživné založené dohodou, výživné mezi registrovanými partnery (§ 10-13 ZRP¹³) nebo právo na zaopatření (§ 1665-1669 OZ).¹⁴ V rámci této diplomové práce bude rozebráno pouze výživné mezi rodiči a dětmi a předky a potomky.

1.2 Konkurence vyživovacích povinností

I za skutečnosti, že vyživovací povinnost se týká pouze úzkého okruhu subjektů v rodině, může nastat souběh vyživovacích povinností. Zákon počítá s případem, kdy si různé druhy vyživovací povinnosti konkurují. To může znamenat, že jedna osoba je povinna plnit zároveň několika osobám z různého právního titulu a je nutné zjistit, která vyživovací povinnost má přednost. Konkurence může nastat i v případě, kdy má oprávněný nárok na výživné vůči více osobám. Takové situaci se říká souběh nebo-li konkurence.

K řešení nám pomáhají tzv. pravidla přednosti. Základní pravidlo je založeno na stupni blízkosti příbuzenství. Z tohoto pravidla se usuzuje, že může-li vyživovací povinnost plnit generačně bližší příbuzný (předek), nevzniká vyživovací povinnost vzdálenějšímu předkovi. Příbuzní v prvním stupni mají primární povinnost, tzn., že rodiče plní vůči svým dětem a až pokud toho nejsou schopni, přesune se povinnost na prarodiče či na další příbuzné. Druhým pravidlem je, že bližší příbuzní (prarodiče, synové a dcery) mají povinnost před vzdálenějšími příbuznými (prarodiče, vnoučata) a potomci plní dle ustanovení § 910 odst. 4 OZ před předky.¹⁵

¹³ Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

¹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 38.

¹⁵ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 562.

V případě konkurence vyživovací povinnosti mezi manžely nebo rozvedenými manžely a povinností dětí k rodičům, je povinný primárně manžel (či rozvedený manžel) před dítětem.¹⁶ To znamená, že v první řadě jsou manželé, či bývalí manželé povinni si zajistit výživné mezi sebou a v případě, že manžel, či bývalý manžel není schopen plnit svou povinnost, nastupuje subsidiárně povinnost potomka. V některých případech tedy povinnost potomka ke svému rodiči nikdy nevznikne.

Pokud se ovšem jedná o konkurenci výživného mezi manžely a povinností k dětem, situace je jiná, jelikož je důležité chránit slabší stranu, v tomto případě dítě. To vyplývá z principu rodinného práva, který upřednostňuje blaho dítěte. Judikatura v této věci dovozuje, že „vyživovací povinnost rodičů k dítěti má přirozenou přednost před ostatními vyživovacími povinnostmi rodičů“¹⁷. V takovém případě si lze představit, že rodič dítěte musí nejprve zabezpečit své dítě a až posléze zabezpečí svého manžela nebo svého předka.

V případě, že dítě, které bylo dosud vyživováno rodiči z důvodu, že se samo nebylo schopno žít, uzavře manželství, vyživovací povinnost rodičů k dětem jde do pozadí. Podle základního pravidla, přechází uzavřením manželství vyživovací povinnost na druhého manžela a rodiče již nemají povinnost své dítě žít. Kdyby ale druhý manžel nebyl schopný vyživovat dítě, které uzavřelo manželství, může ho subsidiárně nahradit rodič. Rodič je povinen dítě vyživovat jen za předpokladu, že by vyživovací povinnost rodičů trvala i kdyby dítě neuzavřelo manželství.¹⁸

1.3 Charakteristické znaky vyživovací povinnosti

1.3.1 Obecná charakteristika

Za obecnou charakteristiku vyživovací povinnosti, která je společná všem druhům, a která se bude vztahovat i na dále podrobněji zmíněné vyživovací povinnosti, lze konstatovat, že vyživovací povinnost vzniká již

¹⁶ Podle § 697 odst. 1 z č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16.7.1967, sp. zn. 4 Cz 67/67

¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.9.1971, sp. zn. 2 Cz 44/71

ze zákona a nikoli až z rozhodnutí soudu či na základě jiné skutečnosti. Pokud jsou splněny podmínky, které zákon spojuje s vyživovací povinností, pak vzniká právní nárok oprávněné osoby na plnění výživného. Zákon zároveň výslovně vymezuje subjekty, mezi kterými vždy vzniká vyživovací povinnost. To ovšem nevylučuje, že si dle zásady autonomie vůle mohou výživné domluvit i jiné subjekty. Potom vyživovací povinnost nevzniká ze zákona, nýbrž z této dohody.¹⁹

Vyživovací povinnost je zákonnou povinností, která má majetkovou a rodinněprávní povahu. Tímto se liší od ostatních obligačních vztahů. Rodinně právní povaha vyživovacího vztahu by měla být zaručena rodinnou solidaritou v rámci fungování rodiny. Proto by měla být plněna především dobrovolně, včas a pravidelně.

Ze zvláštní povahy a funkce tohoto institutu plyne, že se nelze předem vzdát práva na výživné v širším smyslu²⁰, tož jest, že není možné např. uzavřít dohodu, ve které by se osoba vzdala práva, které vznikne až v budoucnu. Je samozřejmě možné, že osoba nebude výživné po povinném požadovat nebo vymáhat, ale samotného práva se vzdát nemůže. Stejně tak nelze povinnost nebo právo na výživné převést na jinou osobu, jelikož se konkrétní práva a povinnosti pojí vždy s konkrétními subjekty. Pokud tedy povinný zemře, nepřechází povinnost platit výživné na dědice. K tomu se vyjádřil Nejvyšší soud České republiky, který ve svém usnesení judikoval, že „právo na výživné zaniká smrtí oprávněného i smrtí povinného a jen dávky výživného, které jsou splatné ke dni smrti mohou být předmětem dědictví“²¹. Dalším charakteristickým předpokladem pro přiznání výživného a jeho placení je možné pouze pokud se oprávněný není schopen sám žít.

1.3.2 Odkázanost na výživu

K tomu, aby mohlo vzniknout jakékoli právo na výživné, je potřeba, aby oprávněný byl v pozici, kdy se objektivně není schopen sám postarat o svou

19 Podle § 911 z č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

20 ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 560.

21 Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp zn. 30 Cdo 2128/2003

výživu a dle zákona existuje osoba, která má povinnost takovou výživu zajistit. Tento požadavek vyplývá z ustanovení § 911 OZ. Materiálním znakem zákonného kritéria neschopnosti sám se živit je, že oprávněný nemá žádný vlastní příjem, nebo že je jeho příjem tak nízký, že s ním nelze pokrýt jeho potřeby. Příjmem se nerozumí pouze příjem finanční, ale i příjem materiální, či potencionální příjem v souvislosti s nakládáním se svým majetkem. Osoba je současně neschopná se sama živit, pokud sice vlastní majetek, ale výnos z takového majetku nestačí na úhradu osobních potřeb.²² U dětí se kritérium schopnosti sám se živit nezužuje pouze na pravidelný příjem dítěte, který postačuje ke krytí jeho potřeb. Schopnost dítěte se živit vzniká totiž až ve chvíli, kdy ukončí svou soustavnou přípravu na budoucí zaměstnání a jeho zdravotní stav mu umožňuje pracovat.²³ U nezletilých dětí se posuzuje možnost samostatně se živit nejenom jejich věkem, tělesnou a duševní vyspělostí, ale přihlíží se i k tomu, jak rodiče dítě vychovali. To je, jak dítě připravili na budoucí práci po mravní a charakterové stránce, protože je možné, že dítě, vyrůstalo v rodině, která mu nedala vhodný výchovný základ do budoucnosti. Na základě toho může být dítě zařazeno do výchovného ústavu a to i po tom, co se bylo schopné samo živit. Po dobu výchovy ve výchovném ústavu, kde si dítě ale nemůže obstarávat prostředky na vlastní výživu nastupuje opět vyživovací povinnost rodičů.²⁴

1.3.3 (Ne)promlčení

Dalším znakem vyživovací povinnosti je, že právo na výživné se nepromlčuje, promlčeny mohou být jen jednotlivé splátky. Toto ustanovení je v občanském zákoníku upraveno v oddílu upravující promlčení, tedy na rozdíl od minulé úpravy v zákoně o rodině je promlčení výživného systematicky zařazeno mimo část upravující rodinné právo. Promlčení u splátek výživného nemá žádnou speciální lhůtu, a proto se zde počítá s obecnou subjektivní tříletou promlčecí lhůtou. Tato lhůta začíná běžet od doby, kdy mohlo být právo

22 ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 564.

23 SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 128.

24 Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 1 Cz 37/68, R 74/69

vykonáno poprvé.²⁵ Pokud je však právo přiznané orgánem veřejné moci, tedy soudem, pak se právo promlčí až po uplynutí desetileté objektivní lhůty a to ode dne, kdy mělo být plněno.²⁶ Zde je vhodné připomenout, že po uplynutí promlčecí lhůty právo nezaniká, avšak se oslabuje jeho vymahatelnost. Námitku promlčení musí povinný vznést u soudu, jinak se k promlčení nepřihlédne a vyplacené výživné se mu nevrátí. Pokud ale povinný námitku promlčení vznesl, soud jí vyhová a nárok oprávněného zaniká. Důležitým je také § 646 OZ, který říká, že pro osoby žijící ve společné domácnosti, mezi zastoupeným a zákonným zástupcem, mezi opatrovaným a opatrovníkem a mezi poručencem a poručníkem promlčecí lhůta neběží.

I když je obecně právo na výživné nepromlčitelné, lze výživné přiznat až ode dne zahájení soudního řízení. Zákon na základě ustanovení § 922 odst. 1 OZ poskytuje vyšší míru ochrany nezletilým i zletilým dětem, protože jen u tohoto druhu výživného lze přiznat výživné i za dobu před zahájením soudního řízení a to až do doby tří let předcházející zahájení řízení. Pokud k takové situaci dojde a soud přizná dítěti výživné, které se mělo být placeno před zahájením soudního řízení, pak musí soud stanovit datum, od kterého stanovuje povinnost plnit. Soud určí za počátek plnění den, kdy rodič dítěte přestal dobrovolně plnit svou povinnost nebo ji plnil ve velmi omezené míře.²⁷ Pokud soud vyměřuje výživné za dobu minulou, zkoumá, jestli povinný nějakým způsobem v minulosti plnil svou povinnost. Zkoumá se, zda povinný přispíval alespoň částečně finanční částkou nebo naturálně. Soud následně stanoví zpravidla výlučně finanční plnění. U ostatních druhů výživného se uplatní zásada „nemo pro praeterito alitur“ tedy výživné se neposkytuje za dobu minulou.

1.3.4 Otázka dobrých mravů a zneužití práva

Občanský zákoník již ve svých úvodních ustanoveních stanoví,

25 HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 252.

26 § 640 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

27 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEČEK. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

že výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Proto i jednotlivá ustanovení občanského zákoníku a jeho aplikace vztahující se k vyživovací povinnosti musí této zásadě odpovídat. Soud z tohoto důvodu může přiznat výživné, jen pokud to neodporuje dobrým mravům. Pojem „dobré mravy“ nemá legální definici a obsah spočívá v obecně platných normách morálky s ohledem na konkrétní okolnosti případu. Otázku dobrých mravů by měl posuzovat soudce vždy, jelikož ten je oprávněn vykládat a tím dotvářet takto vágní právní pojmy s ohledem na konkrétní případ. V zákoně o rodině byla podmínka souladu s dobrými mravy explicitně vyjádřena. V občanském zákoníku tento soulad pouze dovozujeme. Právní úprava původně zakotvená v ustanovení § 96 odst. 2 zákona o rodině, tedy s ohledem na rekonstrukci soukromého práva nedoznala žádných změn a nadále platí, že výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy.

V rozporu s dobrými mravy může jednat jak oprávněný tak i povinný. Oprávněný by jistě jednal v rozporu s dobrými mravy, požadoval-li by výživné, ač důvod pro nárok na výživné odpadl. Dítě v pozici oprávněného může jednat v rozporu s dobrými mravy v tom případě, že se každý rok přihlásí ke studiu, které nemá v úmyslu studovat a přihlášku podá jen pod záminkou získat status studenta, aby na něj rodič platil výživné. Povinný jedná v rozporu s dobrými mravy například, pokud se snaží zatajit či nepravdivě dokládat informace o svém majetku či příjmu, se záměrem snížit výši výživného.

Princip dobrých mravů by měl být posuzován velmi citlivě ve vztahu rodiče a nezletilého dítě s ohledem na poměrování principů. I za skutečnosti, že by se dítě vůči svému rodiči dopustilo zavrženíhodného jednání, byla by nařízena ústavní nebo ochranná výchova, tak by vyživovací povinnost rodiče vůči dítěti jen na základě takového jednání nezanikla. Přihlíželo by se totiž i k výchově rodičů, jež měli pečovat o mravní vývoj dítěte (§ 884 odst. 1) a zároveň by se přihlíželo k tomu, jakým vzorem a jakým příkladem šli rodiče svým dětem (§ 884 odst. 1). I v případě, existují-li pochybnosti o správnosti a morálnosti jednání nezletilého dítěte, je nutné co nejvíce chránit jeho zájmy a jeho blaho.

Krajský soud v Českých Budějovicích se zabýval případem, ve kterém

dovodil, že přestože byl jeden z rodičů vyloučen ze styku se svým nezletilým dítětem, a tento odloučený rodič následně pociťoval zákaz styku jako újmu na rodičovských právech, není možné toto odloučení přičítat nezletilým dětem a není tedy v rozporu s dobrými mravy, aby rodič platil na nezletilé dítě výživné.²⁸

V souvislosti s výživným a dobrými mravy lze ještě připomenout § 8 OZ, který zakazuje zneužití práva pod hrozbou, že mu nepřiznává žádnou právní ochranu. Pod zjevné zneužití práva můžeme zařadit i jednání, které představuje zneužití práva na výživné. Dítě nebo potomek se díky tomu nemusí obávat, že vzhledem k vyživovací povinnosti dítěte k rodiči by musel platit výživné svému rodiči nebo předkovi, který na své dítě výživné neplatil, své dítě zanedbával či týral. Jednalo by se totiž o zjevné zneužití práva rodiče. Stejně tak by mohlo dítě zjevně zneužít práva, pokud by studovalo neúměrně dlouhou dobu.

1.3.5 Otázka započtení

Započtení pohledávek znamená, že se dluh jedné osoby sníží o pohledávku druhé osoby a závazek jedné osoby tak zanikne. V problematice výživného je u různých druhů započtení možné. Nově je vypuštěno ustanovení, že lze započíst pohledávku výživného pouze dohodou. Obecně lze usuzovat, že se nemusí jednat jen o pohledávky vyplývající z rodinněprávního vztahu výživného, ale že se může jednat i o pohledávku jiného druhu.²⁹

Výjimku z tohoto ustanovení představuje § 1988 odst. 1. Stejně tak jako u otázky dobrých mravů, se tedy v občanském zákoníku o započtení v rámci výživného dozvíme v jiné části, než v části upravující vyživovací povinnost. Ustanovení § 1988 odst. 1 OZ zakazuje započtení pohledávky výživného pro nezletilého, který není plně svéprávný. Proto v případě, že by rodiče dvou nezletilých dětí, které nejsou plně svéprávné, z nichž každé by bylo svěřeno do péče jednoho z rodičů a na druhé dítě by byli povinni platit výživné, nebyla

28 Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 5 Co 2661/1999

29 HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o rodině: *Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 473.

by možná dohoda rodičů o započtení pohledávek. V praxi se tak z logického důvodu stává, nicméně tato právní úprava chrání nezletilé děti, které nejsou plně svéprávné.

Započtení u vyživovací povinnosti tedy dosáhlo určité změny v úpravě, jelikož nově lze pohledávky započíst nejen dohodou, ale i jednostranně. Současně zákaz započtení u nezletilých osob se zužuje jen na nezletilé děti, které nejsou plně svéprávné. To znamená, že u nezletilých svéprávných osob (tzv. emancipovaných mladistvých) by započtení bylo možné bez omezení.

1.3.6 Splatnost a způsoby plnění

Výživné se většinou platí v pravidelných dávkách a to na měsíc dopředu. Důvodová zpráva k občanskému zákoníku přiznává, že ohledně splatnosti výživného jde o přepis minulé právní úpravy, i když formulačně upravený. Nově zákon ale výslovně umožňuje upravit si frekvenci plnění splátek na oprávněném a povinném.³⁰ Z povahy věci vyplývá, že plnění výživného je dlouhodobějšího charakteru, a že je lze poskytovat v penězích i naturálně. Pokud však o výživném rozhoduje soud, nerozhoduje o povinnosti plnit výživné naturálně, ale stanoví vždy jen finanční plnění. Jelikož se pravidelně opakuje stejná částka, měla by zahrnovat nejen běžné potřeby, ale měla by zahrnovat i nepravidelné nebo mimořádné výdaje se kterými je z dlouhodobého hlediska počítáno. Mělo by se počítat například s výdaji na letní dovolenou, zahraniční studijní stáž či s výdaji na zimní výbavu, jelikož není možné žádat jednorázový příspěvek na dítě.

U výživného pro děti může být rozhodnuto o splátkách výživného i za období tří let před zahájením soudního řízení. Mohou tak vzniknout nedoplatky na výživném. O nedoplatkách na výživném za dobu před zahájením soudního řízení není v zákoně zmínka, a proto nedoplatky lze řešit jak opakujícími se splátkami, tak jednorázovým plněním. Vzhledem k tomu, že nedoplatek může být tak vysoký, že ho rodič nemůže jednorázově uhradit, přihlíží se k možnostem, schopnostem a majetkovým a osobním poměrům

³⁰ Podle § 921 z. č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

povinného a oprávněného.

Obecné pravidlo opakujících se splátek pro děti je částečně prolomeno tzv. tezaurací výživného podle § 918 OZ. Jedná se o zálohu na výživném splatné v budoucnu, jsou-li pro to kvalifikované důvody. Jde o případ, kdy soud povinnému uloží povinnost složit částku, ze které bude zaručena výplata pravidelných splátek. Do stanoveného data výplaty se ovšem záloha považuje za majetek povinného a majetkem oprávněného se stává datem splatnosti. Nejedná se tedy o jednorázové zaplacení výživného, nýbrž jde opět o pravidelné plnění.³¹

Není možné, aby se rodiče dohodli na jednorázovém vyplacení výživného pro nezletilé nesvéprávné dítě. To lze dovodit z uznávané judikatury Nejvyššího soudu³², který řekl, že nelze schválit dohodu rodičů, která by zavazovala jednoho rodiče složit ve prospěch nezletilého jednorázově částku k plné úhradě výživného do zletilosti. Důvodem nemožnosti jednorázového výživného je fakt, že dle § 923 odst. 1 OZ může soud změnit dohodu nebo rozhodnutí o výživném pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti změni-li se poměry. Nelze totiž do budoucnosti vyloučit, že se poměry oprávněného či povinného nezmění, a proto je nemožné zaplatit jednorázovou částku, která by toto ustanovení nerespektovala.

Výživné představuje zvláštní druh plnění. Výživné proto můžeme rozdělit na plnění peněžité a nepeněžité. Peněžité plnění jak již bylo zmíněno dříve představuje pravidelné peněžní dávky, které se mění podle postavení povinného a oprávněného. Na straně povinného se přihlíží například k výdělečné schopnosti a na straně oprávněného se přihlíží například k věku. U nepeněžitého plnění se jedná například o umožnění bydlení a další plnění ocenitelné v penězích. V případě vyživovací povinnosti dítěte k rodiči do nepeněžitého plnění lze započít také pomoc nemohoucímu nebo nemocnému rodiči.³³ Taková pomoc má totiž také svou majetkovou hodnotu, jelikož se může rovnat ceně za ošetřovatelku, která by tuto práci

31 ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 600.

32 Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. NS 1 Cz 93/76, Rc 23/82

33 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEČEK. *Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

vykonávala za peníze.

1.4 Rozsah vyživovací povinnosti

Tradičně, stejně jako v předchozích úpravách, nezná české právo tzv. objektivizaci výživného. Objektivizace znamená, že soudce by stanovil výši výživného na základě tabulek či procent z příjmu. Česká právní úprava nemá vymezenou minimální ani maximální možnou výši výživného. Soud má tak možnost posoudit každý jednotlivý případ samostatně na základě individuálních okolností. V oblasti výživného existuje rozsáhlá judikatura, která nahlíží na způsob určení výše výživného z mnoha stran.³⁴ Soudní rozhodnutí musí být dle § 13 OZ předvídatelné, proto pokud má posuzovaný případ shodu v podstatných znacích již rozhodnutého případu, měli bychom předpokládat, že později posuzovaný případ bude rozhodnut stejně nebo na základě stejného výpočtu jako předchozí.

Na všechny druhy vyživovací povinnosti lze aplikovat obecná kritéria, ze kterých vychází soud při výpočtu výživného. Označují se jako obecná hlediska. Při stanovování konkrétní výše výživného je ovšem třeba zohlednit, o jaký druh vyživovací povinnosti se jedná, jelikož jednotlivé druhy zohledňují ještě zvláštní hlediska. Rozsah výživného vymezuje mantinely, v jejichž rámci dochází ke stanovení konkrétní výše. Hlavní zákonná hlediska nalezneme v § 913 OZ. Jedná se o kritéria rozsahu, kterými jsou:

- a) odůvodněné potřeby oprávněného,
- b) majetkové poměry oprávněného,
- c) schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného.

Ulpianus k rozsahu a možnosti platit výživné napsal: „Alimenta pro modo facultatum erunt praebenda“, tedy „Výživné třeba poskytovat podle majetkových možností (povinovaného)“. Občanský zákoník oproti předchozí úpravě přidal hledisko majetkových poměrů oprávněného, které se v zákoně

³⁴ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 566.

o rodině explicitně nevyskytovalo, avšak bylo zohledňováno. Rozsah výživného si může povinný s oprávněným určit dohodou, pokud osoba oprávněná není nezletilé dítě, které není plně svéprávné. Nezletilé dítě, které není plně svéprávné, požívá větší právní ochrany, a soudní řízení se řídí jinými zásadami. V řízení ve věcech výživy nezletilého se zahajuje i bez návrhu a soud nemůže schválit každou dohodu rodičů ohledně výživného. Pokud se jedná o výživné k nezletilému dítěti, soud musí zajistit, aby dítě mělo zásadně shodnou životní úroveň jakou mají rodiče.

Při určení rozsahu vyživovací povinnosti se zohledňuje i míra, ve které povinný vykonává osobní péči a péči o rodinnou domácnost.

1.4.1 Odůvodněné potřeby oprávněného

Výživné by mělo krýt veškeré osobní potřeby, jsou-li odůvodněné. Výživné tedy nelze zúžit pouze na poskytování stravy, protože osobní potřeby zahrnují i náklady na ošacení, zajištění bydlení, náklady na hygienické a domácí potřeby, na vzdělání, kulturu i zábavu atd. Při určování rozsahu by měly být za potřeby oprávněného považovány jak potřeby každodenní, tak potřeby, které se nevyskytují každý den, protože výživné by mělo počítat se všemi průběžnými odůvodněnými osobními potřebami. Krajský soud³⁵ dovedl, že při rozhodování o výživném je třeba zvažovat i potřeby, které se vyskytují nepravidelně nebo nahodile. Nelze totiž později rozhodnout o příspěvku na mimořádné výdaje, protože je k nim nutno přihlížet již při určování výše výživného. Je nesporné, že každý člověk má jiné osobní potřeby a proto je nutné zohlednit individuální potřeby oprávněného pro každý případ zvlášť.

Odůvodněné potřeby oprávněného považujeme za jedno ze základních pravidel při určování rozsahu výživného. Pokud je v zákoně speciální úprava či ustanovení ohledně určitého druhu vyživovací povinnosti, toto základní pravidlo se nepoužije. Proto hledisko odůvodněných potřeb dítěte musí podle ustanovení § 915 ustoupit právu na stejnou životní úroveň rodičů.³⁶

³⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 13 Co 588/94

³⁶ ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 567.

Odůvodněné potřeby oprávněného se mohou měnit v závislosti na věku, zdravotním stavu či duševní a fyzické vyspělosti,³⁷ také na způsobu přípravy na budoucí povolání, zálib a zájmů, délce doby strávené v domácnosti, na mateřské dovolené a dalších skutečnostech.³⁸ Za odůvodněné potřeby dítěte je ovšem považována i tvorba úspor, pokud to majetkové poměry rodičů dovolují.

1.4.2 Majetkové poměry oprávněného

Pro rozsah vyživovací povinnosti je důležité zohlednit, celkové majetkové poměry oprávněného, tzn. jestli oprávněný vlastní majetek či zda má nějaký příjem. Je důležité zjistit, do jaké míry jsou jeho potřeby uspokojovány z jiných zdrojů než výživného. Soud při určování rozsahu výživného zohledňuje nejen pravidelné příjmy, např. v podobě sociálních dávek, ale i vyšší nahodilý příjem (např. výhra), který však není schopen dlouhodobě a pravidelně hradit osobní potřeby oprávněného.³⁹

1.4.3 Schopnosti a možnosti povinného

Možnosti jsou považovány jako objektivní hledisko a schopnosti jako subjektivní hledisko. Možnosti povinného nemohou být ovlivnitelné jen povinným. Schopnosti povinného mohou být naopak přímo ovlivněny povinným. Obě hlediska je ale nutno posuzovat společně. Při zjišťování schopností a možností povinného se posuzuje věk, zdravotní stav, vzdělání (R 27/1980), manuální zručnost, pracovní návyky, pracovní zkušenosti (R 5/1969), flexibilita, adaptibilita, sociální zralost, situace na trhu práce, nezaměstnanost v regionu atd.⁴⁰ Soud tedy zkoumá veškeré aspekty, které mohou ovlivnit profesní uplatnění a výši výdělků povinného. Soud také zkoumá, zda povinný pracuje jako osoba samostatně výdělečně činná, zda má více zaměstnání, zda je vůbec v pracovním poměru a na základě jaké pracovní smlouvy pracuje, zda pobírá sociální dávky, zda má více vyživovacích

37 R 14/1966

38 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 463.

39 ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 568.

40 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 460.

povinností atd.⁴¹ Pokud povinný příjem nemá, je-li příjem velmi omezený nebo se příjmu vyhýbá, zkoumá soud při určování rozsahu výživného rovněž potencialitu příjmu, tedy příjem, který by mohl vzhledem k možnostem a schopnostem povinný dosahovat.

Při stanovení výše výživného je možné zohlednit práci přesčas⁴² a nespotřebované a ušetřené části stravného⁴³. Při zjišťování možností povinného ovšem nelze vycházet z domněnky existence dalšího příjmu ve formě tzv. spropitného, i když vzhledem k zaměstnání povinného je takový příjem pravděpodobný.⁴⁴ Aby mohlo být spropitné zohledněno, bylo by nutné takový příjem prokázat. Pro stanovení výživného soud většinou vychází z prokázaného průměrného příjmu za období šesti až dvanácti měsíců před rozhodnutím, aby mohly být zohledněny i případné sezónní výkyvy příjmu.

Podle § 913 odst. 2 OZ soud musí zjistit, zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání, výdělečné činnosti či majetkového prospěchu. Rozsah výživného lze tedy určit na základě potenciality, nikoli fakticity výdělku. Proto soud zkoumá i důvody případné změny zaměstnání, ve kterém dosahuje nižších příjmů, důvody vzdání se výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu (např. odmítnutí dědictví). Pokud povinného ke změně zaměstnání nevedl důležitý důvod, soud vychází z příjmů, kterých povinný dosahoval před změnou zaměstnání.⁴⁵

Od roku 1998 české soudy navíc zkoumají, zda povinný nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika, při kterých hrozí finanční nezdary a ztráty, které tím pádem ohrožují dosažení zisku, uchování hodnot a možnost poskytování výživného.⁴⁶

41 ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 568.

42 Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31.10.1967, sp. zn. 5 Cz 115/67

43 Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13.2.2001, sp. zn. 22 Co 554/2000

44 Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 652/03

45 Rozhodnutí Nejvyššího soudu, NS 8 Cz 23/69

46 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 463.

1.4.4 Majetkové poměry povinného

Při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti se musí zohlednit taktéž obecné kritérium majetkových poměrů povinného. Někdy je nevhodné určovat výši výživného jen na základě potenciálního výdělku, jelikož povinný může před soudem doložit nepatrné příjmy, zatímco bude disponovat značným majetkem. Je proto tedy zkoumána celá ekonomická situace povinného, nejen jeho faktické či možné příjmy. Povinný může mít vysoký životní standard, který se nezakládá na jeho příjmech. Soud proto hlavně zkoumá, jaký má povinný majetek a jaké má tento majetek případný výnos. Jak uvedl Ústavní soud, je nutné přihlídnout nejen k fakticky dosahovaným příjmům rodiče, ale i k celkové sumě movitého a nemovitého majetku a způsobu života povinného,⁴⁷ i když zjišťování opravdových majetkových poměrů může být pro soud obtížné. Pokud povinný odvozuje svůj majetek od svých podnikatelských aktivit, soud musí např. zjišťovat i hodnotu kapitálových společností, kde má povinný svůj podíl.⁴⁸

V řízení, ve kterém se jednalo o výši výživného pro nezletilé děti, soud dospěl k názoru, že pokud má povinný ve svém vlastnictví spoluvlastnický podíl k nemovitosti, měl by soud zvážit i možný výnos z této nemovitosti v podobě nájemného.⁴⁹ U povinné osoby, která vlastní majetek, lze také počítat s tím, že pokud příjem nepostačuje na úhradu výživného, bude povinná osoba muset svůj majetek zpeněžit, aby mohla platit výživné.⁵⁰

1.5 Bezdůvodné obohacení

Vzhledem k tomu, že byla úprava vyživovací povinnosti zařazena do občanského zákoníku a vzhledem ke zrušení zákona o rodině, došlo ke změně systematiky a pojmosloví v nové úpravě. Občanský zákoník vypustil speciální ustanovení původního plnění za jiného⁵¹. Nově je institut plnění

47 Nález Ústavního soudu ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

48 NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 79.

49 Nález Ústavního soudu ze dne 16.3.2006, sp. zn. III. ÚS 511/2005

50 Nález Ústavního soudu ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

51 Plnění za jiného bylo upraveno v § 101 odst. 1 Zákona o rodině

za jiného zahrnut do generálního ustanovení o bezdůvodném obohacení, které je upraveno v § 2991 a násl. OZ. Bezdůvodné obohacení v otázce vyživovací povinnosti spočívá v tom, že za povinného, který měl po právu stanovenou povinnost plnit, bylo plněno někým jiným. Povinný se tím pádem obohatil na úkor toho, kdo za něj plnil, tedy ochuzeného. Mezi obohaceným a ochuzeným vzniká závazek, na základě kterého může ochuzený požadovat vrácení toho, oč se povinný obohatil, tedy bezdůvodného obohacení. Předmětem obohacení může být i výživné.

Institut plnění vyživovací povinnosti za jiného lze tedy podřadit pod skutkovou podstatu bezdůvodného obohacení, dle které se bezdůvodně obohatí ten, „kdo získá majetkový prospěch tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám“⁵². Aplikace této skutkové podstaty má význam z toho hlediska, že v případě plnění vyživovací povinnosti je žádoucí, aby výživné vrátil ochuzené osobě ten, kdo měl po právu plnit, a nikoliv ten, kdo výživné obdržel.

Institut plnění by ovšem v některých situacích bylo možné podřadit i pod skutkovou podstatu „plnění bez právního důvodu“. Je totiž možné, že ten, kdo plnil, nevěděl, že není povinen plnit vyživovací povinnost (například otec, kterému svědčí domněnka otcovství neví, že otcem je někdo jiný). Důsledkem plnění bez právního důvodu by ovšem dluh nezanikl, a ten, kdo plnil, by měl právo, aby mu ten, kdo plnění přijal, vydal bezdůvodné obohacení. Tato aplikace by ovšem v případě vyživovací povinnosti nebyla žádoucí. V praxi by se mohlo jednat o případ, kdy by domnělý otec žádal vrácení výživného po nezletilém dítěti a ne po druhém rodiči nebo skutečném otcí. Tato aplikace je tudíž, kvůli důsledku vyloučena.⁵³

Vyživovací povinnost není solidárním závazkem, ale je to samostatná povinnost každé povinné osoby. Pokud za povinného plnil někdo jiný, je ten, který plnil za povinného oprávněn žádat náhradu za placení výživného po povinném. Ochuzený, tedy ten kdo plnil bezdůvodně, může být jakákoli osoba. Zákon o rodině obsahoval výslovné ustanovení, že „kdo zcela nebo zčásti

⁵² § 2991 odst. 2 OZ

⁵³ ČUHELOVÁ, Kateřina a Ondřej SPÁČIL. Plnění vyživovací povinnosti za jiného v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 23-24, s. 857.

splnil za jiného vyživovací povinnost, je oprávněn na něm požadovat úhradu⁵⁴. Nerozhoduje to, zda osoba, která plnila, plnila na základě povinnosti vyplývající ze soudního rozhodnutí či vyplývala z rodinněprávního poměru či nikoli. Rozhoduje faktický stav splnění vyživovací povinnosti za jiného.⁵⁵

Při posouzení, zda bylo plněno jinou osobou je nutné zjistit, z jakého důvodu povinný neplatil sám. Pokud povinný neplnil svou povinnost z objektivních důvodů, tož jest, že mu to nedovolovaly jeho možnosti, schopnosti a majetkové poměry, pak vyživovací povinnost přechází na základě zákona na jiné osoby a ti pak plní svou vyživovací povinnost a nejedná se o plnění za jiného. Pokud tedy povinný neplnil z důvodu, že byl sám sociálně potřebný, pak by ten, kdo plnil za povinného, nebyl se žalobou na vrácení plnění úspěšný.⁵⁶ Pokud se jedná o vyživovací povinnost rodičů k dětem a rodič vyživovací povinnost zaviněně neplní, pak vyživovací povinnost přechází na další předky, kteří mohou požadovat vrácení výživného na rodiči. Pokud by ovšem rodič nebyl schopen dítě vyživovat bez svého zavinění a soud by mu proto ani neurčil konkrétní výživné, pak by se nejednalo o bezdůvodné obohacení.

Bezodůvodné obohacení může příbuzný žádat pouze do výše vyživovací povinnosti rodiče za kterého bylo placeno. Pokud tedy jiná osoba platila více, než bylo rodiči stanoveno, nemá nárok na vrácení této částky, která přesahovala přiznanou povinnost.⁵⁷

Rozhodnutí o popření či určení otcovství má konstitutivní účinky, což ale v problematice plnění vyživovací povinnosti za jiného způsobuje problémy. Někteří autoři se v této otázce neshodují. Svoboda⁵⁸ uvádí, že otec, jehož otcovství bylo popřeno, se nemůže domáhat plnění vůči následně určenému otci dítěte do právní moci výroku o popření otcovství, jelikož byl

54 § 101 odst. 1 Zákona o rodině

55 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 484.

56 ČUHELOVÁ, Kateřina a Ondřej SPÁČIL. *Otázky spojené s aplikací § 101 ZOR. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 9, s. 309.

57 SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 121.

58 SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 244 s.

do té doby právním otcem a byl povinen dítě vyživovat. Hrušáková⁵⁹ ovšem připouští, aby otec, který popřel otcovství požadoval po později určeném otci úhradu toho, co skutečně na výživu poskytl.

Majetkové poměry „dřívějšího“ otce, který později úspěšně popřel otcovství, mohou být naprosto odlišné od majetkových poměrů otce, kterému bylo později určeno otcovství. Dítě má právo podílet se na životní úrovni svých rodičů a má právo žádat po „pozdějším“ majetnějším otci dorovnání výživného za tři roky zpětně od zahájení řízení. Naopak pokud by movitější otec plnil výživné vyšší, než má plnit později určený otec, nebylo by z důvodu legitimního očekávání dítěte správné, aby dítě rozdíl výživného vracelo. Vycházíme i z ustanovení, že spotřebované výživné se nevrací. Dítě bylo nepochybně v dobré víře ve věci svého statusu a v dobré víře ohledně práva na životní úroveň svého otce. Dřívější otec však může žalovat matku dítěte, která ho uvedla v omyl o úhradu toho, co za ni, jako jediného rodiče poskytl a mělo by dojít k úhradě všeho, co dřívější otec zaplatil.⁶⁰

Ochuzený musí zažádat o vrácení plnění v rámci běžného civilního řízení, které se zahajuje na jeho návrh, ve kterém dostatečně určitě a srozumitelně vyčíslí výši nároku a vylíčí rozhodné skutečnosti. Aktivní legitimaci má osoba, která fakticky plnila vyživovací povinnost a pasivní legitimaci má osoba, která byla povinna plnit.⁶¹

Nejčastěji se s otázkou bezdůvodného obohacení uplatní v případech, kdy 1. je popřeno otcovství manžela matky a vyživovací povinnost se pak koncentruje v osobě matky (pokud nedojde k následnému určení otcovství jiného muže); 2. pokud je otcem určen jiný muž než ten, který poskytl plnění matce dítěte v rámci předběžného opatření v rámci řízení o určení otcovství; 3. pokud jeden z rodičů plní výživné i za druhého; 4. pokud jedno dítě plní vyživovací povinnost k rodičům i za ostatní sourozence.⁶²

59 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 485.

60 KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEČEK. *Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

61 ČUHELOVÁ, Kateřina a Ondřej SPÁČIL. *Otázky spojené s aplikací § 101 ZOR. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 9, s. 309.

62 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 484-485.

2 Úprava vyživovací povinnosti v českých právních řádech

Právní řád České republiky patří do kontinentálního typu právní kultury a je tvořen systémem psaného práva. Je to uspořádaný systém pramenů práva platných v České republice, nebo v rámci mezinárodního společenství, jehož je Česká republika členem.⁶³ Jelikož se na území dnešní České republiky vystřídalo několik státních uspořádání a tedy několik právních řádů, jehož součástí bylo vždy i rodinné právo, bude níže krátce popsán vývoj rodinného práva a vyživovací povinnosti na českém území.

Vyživovací povinnost v dnešní podobě, a tak, jak ji máme upravenou v současném občanském zákoníku, prošla dlouhým vývojem. Dnes máme upraveno několik typů vyživovací povinnosti. Souvislosti současně s důsledky neplnění vyživovací povinnosti se řeší i v jiných právních odvětvích. Původně, ovšem tolik druhů jako známe dnes, neexistovalo a vyživovací povinnost byla různým způsobem omezena. Občanský zákoník účinný od roku 2014 prozatím završuje vývoj úpravy. Zákon č. 89/2012 Sb. přišel s novinkami, které dříve nebyly upraveny a budou rozebrány dále. Občanský zákoník upravil nový druh vyživovací povinnosti, zejména sankční výživné rozvedeného manžela a právo na zaopatření.⁶⁴ Níže ale bude popisována pouze vyživovací povinnost mezi příbuznými v přímé linii, primárně mezi rodiči a dětmi.

V historii bylo právě rodinné právo ovlivněno mnoha vlivy jako například osobním statutem, rozdílným postavením muže a ženy, náboženstvím či jinou ideologií. Tyto vlivy již díky požadavku obecnosti právních norem v dnešním právním řádu mají podstatně menší význam.

2.1 Historický vývoj právní úpravy vyživovací povinnosti

S výživným se poprvé můžeme setkat v dosud nejstarším známém zákoníku, zákoníku Ur-Nammu, který byl prací summerského krále z druhého tisíciletí před naším letopočtem. Výživné upravené tímto zákoníkem se však nevztahovalo ke vztahu rodičů a dětí, nýbrž se výživné mělo platit jako následek

⁶³ KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, s. 52.

⁶⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 17.

rozvodu, kdy muž musel vyplatit ženě určité jmění pokud se chtěl nechat rozvést.⁶⁵

Na vývoj evropského práva měla vliv stará římská právní úprava, jelikož dala celé kontinentální Evropě právní základ a významné evropské kodexy soukromého práva z římského práva čerpaly. Římské právo mělo velmi propracovaný systém rodinného práva a snažilo se postihnout většinu vztahů, které mohly v rodině, v období kdy každý člověk byl zařazen do určité společenské vrstvy, vzniknout.

V římské rodině byl nejdůležitějším členem rodiny otec rodiny, pater familias, který měl nad ostatními členy rodiny otcovskou moc. Tato moc zahrnovala jak moc nad všemi potomky, tak nad svou manželkou a nad ostatními osobami v jeho domácnosti, zejména nad otroky. Pater familias mohl například své dítě v případě velmi nepříznivé finanční situace i prodat. Měl tedy řadu práv, ale v případě výživného měl vůči potomkům také povinnosti. Na přelomu letopočtu, za vlády Oktaviána Augusta bylo otcí výslovně uložena povinnost poskytovat dětem patřičnou výživu.⁶⁶ Římské právo rozlišovalo děti manželské, nemanželské a děti narozené z mimomanželského svazku svobodných osob, nejčastěji z konkubinátu.

V římském právu se později objevila vzájemná vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, které pocházely z řádného manželství. Manželské děti a jejich rodiče měli vzájemnou alimentární povinnost v případech chudoby, neschopnosti práce nebo z důvodu důstojnosti odpovídající jejich společenskému postavení. Jelikož se jednalo o patriarchální společnost, povinnost vyživovat své potomky měl zejména pater familias a za nesplnění této povinnosti mohl být sankcionován. Děti, které nebyly narozeny z řádného manželského svazku, ale z mimomanželského svazku svobodných osob měly taktéž nárok na alimenty. Nemanželským dětem se ovšem takového práva nedostávalo.⁶⁷

65 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 16.

66 SLAVÍČKOVÁ, Pavla. *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 37.

67 SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 95.

Další velký vliv na vývoj rodinného práva na českém území ve středověku mělo křesťanství a s ním kanonické právo. Katolická církev velmi striktně upravovala předpisy o uzavírání manželství a přísně rozlišovala děti manželské a nemanželské. Zatímco manželské děti byly plně podřízeny otci, nemanželské děti vůbec do otcovy rodiny nepatřily a měly velmi omezená práva. Původně nebyl nárok na výživu dětí upraven vůbec, později bylo úprava výživného velmi obecná, jelikož se spoléhalo na dodržování křesťanských zásad, hlavně monogamie, nerozlučitelnosti manželství a zákaz cizoložství, které měly vyloučit rození nemanželských dětí.⁶⁸ Koncem 18. století se postupně začalo rodinné a manželské právo měnit a přizpůsobovalo se dobovým potřebám. Významnou změnou ohledně postavení dětí přinesl Císařský patent z roku 1787, který po dlouhé době utlačování částečně zrovnoprávnil manželské a nemanželské děti zejména v oblasti dědického práva.⁶⁹

Práce na přelomu 18. a 19. století na kodifikaci soukromého práva po vydávání dalších císařských patentů pokračovaly a výsledkem byl Všeobecný občanský zákoník, vydaný pod č. 946/1811 Sb. z. s., (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, dále jen „ABGB“) který nabyt účinnosti 1.1.1812 a platil pro všechny země rakouského císařství, tedy i na území nynější České republiky. ABGB na našem území platil velmi dlouho, a to až do roku 1950, kdy byl přijat nový zákon upravující danou tematiku. Je zřejmé, že ABGB se soustředil na to, aby bylo o rodinu a zejména o děti finančně postaráno, jelikož již samotné manželství muselo podléhat souhlasu veřejného orgánu, který zkoumal, zda je žadatel o manželství schopen svou rodinu dostatečně živit. Stále však platilo, že hlavou rodiny byl muž a ostatní osoby byly vůči němu v podřízeném postavení.⁷⁰

V ABGB byla některá práva a povinnosti rodičů společná, některá náležela pouze otci a další pouze matce. Otci se však vždy přisuzovala povinnost starat se o výživu dítěte, pokud toho byl schopen. Podle § 139 byli oba rodiče zavázáni své manželské děti vychovávat, pečovat o jejich život

68 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s.8.

69 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s.9.

70 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s.10.

a jejich zdraví, opatřovat jim slušnou výživu, vyvíjet jejich tělesné a duševní síly, učit je náboženství a dalším užitečným vědomostem.⁷¹ Následující paragrafy upřesňovaly, že o výživu dětí, které se nemohly samy vyživovat, byl povinen pečovat především otec a že otec měl nést náklady na výchovu i v případě, že došlo k rozluce nebo k rozvodu rodičů. Vyživovací povinnost byla na ostatní členy rodiny v předepsané posloupnosti přenesena pouze pokud byl otec nemajetný nebo pokud zemřel.⁷² Sankcí za zanedbání a neplnění otcovy povinnosti vyživovat a vychovávat své děti bylo trvalé zbavení otcovské moci nad dětmi.⁷³

Ustanovení § 154 upravovalo vzájemnou povinnost dětí, které musely slušně opatřovat své rodiče, upadli-li v nouzi.⁷⁴ Přesto, že byl ABGB považován za nadčasový zákoník, upíral nemanželským dětem některá práva, která měly děti manželské. Nemanželské děti sice nepatřily pod otcovu moc a děti zůstávaly u matky, ale v oblasti vyživovací povinnosti měly i nemanželské děti právo po svých rodičích, opět zejména po otci, požadovat, aby je přiměřeně svému majetku vyživovali, vychovali a zaopatřili.⁷⁵ ABGB tedy navazoval na patriarchální model rodiny, který byl dominantní i v římském právu. V tehdejší době tedy platilo, že kdo rodinu ovládá a má nad ní moc, má i vyživovací povinnost a až v případě neschopnosti plnění nastoupily další osoby.

Jak již bylo zmíněno, ABGB na našem území platil i po vzniku Československé republiky, jelikož byl tzv. recepční normou⁷⁶ převzat do právního řádu Československa. Platil ovšem pouze na území Čech, Moravy a Slezska. Slovensko převzalo tehdejší uherské právo upravené formou obyčejových norem⁷⁷, což způsobovalo nepraktický dualismus práva na našem území. Několik dílčích novel rodinného práva právní úpravu vyživovací povinnosti výrazně neovlivnilo, avšak v roce 1930 Národní shromáždění

71 Podle § 139 zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský

72 Podle § 141-143 zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský

73 SLAVÍČKOVÁ, Pavla. *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 42.

74 Podle § 154 zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský

75 Podle § 166 zákon č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný občanský zákoník rakouský

76 Zákon č. 11/1918 Sb.

77 HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 22.

Československé republiky přijalo zákon na ochranu osob oprávněných požadovati výživu, výchovu nebo zaopatření, zákon č. 4/1931 Sb., kterému se říkalo tzv. alimentální zákon.⁷⁸ Tento zákon nutil povinné osoby, které neměly majetek či výdělek, provozovat takovou činnost, z které by povinná osoba byla schopna svým závazkům dostát. Obsahoval také zákonné domněnky ohledně výdělku povinného a chránil oprávněné v případech, kdy se povinný jakýmkoli způsobem chtěl vymanit ze své povinnosti například tím, že se vzdal majetku nebo se vyhýbal práci a jinému majetkovému prospěchu. Tento zákon zároveň stanovil sankce za neplnění povinností. Pokud se oprávněný vinou povinného ocitl v nouzi, mohl soud povinného odsoudit k trestu odnětí svobody, ale i ztrátou volebního práva do obcí.⁷⁹ Tímto zákonem došlo k nutnému rozšíření ochrany oprávněných, která do té doby nebyla zákonem upravena. Válka vždy ovlivní společnost i právo a proto po 1. světové válce došlo k poklesu mravnosti a tím pádem i ke krizi manželství a rodiny. Zřejmě proto se zákonodárci museli uchýlit k přísnější úpravě na ochranu rodiny.

Největší změnou pro pojetí rodinného práva, ale i dalších odvětví práva na našem území, zaznamenala právní úprava po roce 1948, která byla ovlivněna tzv. Ústavou 9. května.⁸⁰ Zakotvovala totiž nové zásady, podle kterých se měly ustanovení zákonů vykládat. Vše odporující této Ústavě bylo dále nepoužitelné. Ústava například nově proklamovala stejné postavení žen a mužů, manželství, rodinu a mateřství postavila pod ochranu státu a zároveň odstraňovala diskriminaci dětí zakládající se na jejich původu.⁸¹ Odstranila tedy institut nemanželských dětí.

Dne 1. ledna 1950 nabyl účinnosti zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, který vycházel ze sovětského pojetí rodinného práva a přinesl do rodinně právních vztahů celou řadu změn. Je třeba zmínit, že rodinné právo bylo vyňato z občanského zákoníku a po vzoru sovětského práva bylo upraveno

78 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s.14.

79 Zákon č. 4/1931 Sb., na ochranu osob oprávněných požadovati výživu, výchovu nebo zaopatření

80 Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.

81 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s. 21.

samostatným zákonem s platností na celém území Československa. Zákon o právu rodinném byl velkým posunem, protože v rodině zrovnoprávnil roli muže a ženy, a proto měli oba rodiče povinnost dělit se o výživu a výchovu dítěte. Podle § 39 bylo poskytování prostředků na výživu a výchovu dítěte vyváženo zčásti nebo zcela osobním výkonem péče o dítě. Ženy už mohly poskytovat i majetkové plnění, protože na rozdíl od dřívější doby bylo více žen zařazeno do pracovního procesu a tím pádem měly výdělek, kterým se mohly podílet na vyživování dětí. Zrovnoprávněním mužů a žen v rodině a zánikem moci otcovské vznikl nový institut moci rodičovské. Moc rodičovskou mohly vykonávat i nesezdané páry. O výchovu a výživu byli tedy povinni pečovat oba rodiče stejnou měrou. Vyživovací povinnost rodičů k dětem nebyla součástí rodičovské moci a byla založena na právním a statusovém rodičovství. Právní předpis neurčoval žádnou věkovou hranici, kdy by vyživovací povinnost k dětem zanikla a končila okamžikem, kdy se dítě bylo schopno postarat samo o svou výživu. Na rozdíl od sovětského práva nebylo v zákoně o právu rodinném stanoveno pravidlo pro výpočet výživného. Upraveny byly pouze obecná kritéria, ale soudy mnohdy užívaly matematickou formuli, tzv. Gerlichovo pravidlo, které se používalo před účinností zákona o právu rodinném. Podle Gerlichova pravidla se příjmy povinného rozdělily tak, že tři díly zůstaly povinnému a počet dalších dílů byl stanoven podle počtu vyživovaných osob.⁸² V Československu byl v tomto období na ochranu oprávněných přijat zákon č. 57/1948 Sb., o zálohování výživného dětem. Ten měl chránit oprávněné v podobě záloh pro případ, že by vymáhání výživného od povinného bylo obtížné.

Část pátá, hlavy druhé zákona o právu rodinném byla věnována vyživovací povinnosti. Pro označení institutu výživného zákon použil termín „úhrada osobních potřeb“. Zákon stanovil okruh povinných a oprávněných osob, které měly vůči sobě vzájemnou vyživovací povinnost. V případě většího počtu povinných se výše výživného stanovovala podle poměru jejich výdělečných a majetkových schopností a byli svou povinností vázáni rukou společnou a nerozdílnou.⁸³ Povinnost výživy dítěte trvalo pokud se dítě nebylo schopno

82 KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87.

83 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s. 25.

živit samo. Dítě, které již mělo příjmy z vlastní práce, ale stále žilo ve společné domácnosti s rodiči, bylo povinno přispívat na výživu rodiny a pomáhat rodičům s chodem domácnosti.⁸⁴ Příbuzní, krom nezletilých dětí, měli nárok na výživné pouze pokud se dostali do stavu nouze.

Jedním z důležitých zákonů, který ovlivnil nynější úpravu v občanském zákoníku, jelikož nynější úprava tento zákon v mnoha ohledech následuje, je zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Tento zákon byl přijat Národním shromážděním Československé socialistické republiky a platil od 1.dubna 1964 do 31.prosince 2013. Na základě nové Ústavy z roku 1960 bylo úkolem zákonodárců rekonstruovat a změnit právo tak, aby bylo srozumitelné co nejširšímu okruhu lidí. Oblast rodinného práva se tedy z velké části změnila formulačně a jazyk zákona přizpůsobila průměrnému člověku. Tímto zákonem došlo ke změně pohledu na výchovu dětí, když byla zesílena pravomoc národních výborů při kontrole výchovy a národní výbor tak mohl zasahovat do rodinných poměrů.⁸⁵ Ohledně výše výživného právní úprava převzala předešlý model, ikdyž si odborná veřejnost byla vědoma nedostatky a zpracovala doporučující rovnice a tabulky, které ovšem byly další částí odborné veřejnosti kritizovány a v praxi se ani příliš nepoužívaly.

V oblasti vyživovací povinnosti v souvislosti s tímto zákonem byly významné jeho novely, které rozšířily vyživovací povinnost na další osoby a zároveň obsahovaly podrobnější úpravu způsobu určování výše výživného u osob, které se chtěly zbavit nebo omezit svou vyživovací povinnost nezveřejněním svých příjmů.⁸⁶ V roce 1998 došlo k přijetí tzv. velké novely zákona o rodině a nově byla upravena tzv. tezaurace výživného, což uložení povinnosti soudem povinnému, aby složil určitou částku výživného, která bude splatná v budoucnu. Novelou byl také odmítnut spotřební charakter výživného. Zároveň přenesla důkazní břemeno prokazování příjmů na povinného pod hrozbou zákonné domněnky výše příjmu.⁸⁷

84 Podle § 40 z.č. 265/1949, o právu rodinném

85 SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, s. 27-29.

86 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 17.

87 KORNEL, Martin. Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?. *Právní rozhledy*: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87.

Historický vývoj úpravy prozatím završil občanský zákoník z roku 2012, který upravuje rodinné právo ve druhé části. Přes některé změny se jedná o kontinuitu právní úpravy. Došlo ale k významné systematické změně v oblasti vyživovací povinnosti a v důsledku toho jsou různé druhy rozptýleny na mnoho míst. Občanský zákoník přinesl i řadu novinek, které jsou v této práci zpracovány.

2.2 Právní základ rodinného práva

Vyživovací povinnost je upravena v rámci občanského zákoníku v části druhé, upravující rodinné právo. Rodinné právo má základ v Listině základních práv a svobod⁸⁸ (dále jen „LZPS“), kdy v ustanovení článku 32 odst. 1 stanoví, že: „rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona“, a že „zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena“. Zároveň v souvislosti vyživovací povinnosti k dětem je nutné zmínit paragraf 4 stejného článku, který stanoví, že: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů“. Tato ustanovení jsou základem zákonné úpravy v občanském zákoníku.

Jelikož je Česká republika členským státem Evropské Unie a zároveň je signatářem mnoha mezinárodních smluv, je nutné zmínit i mezinárodní úpravu. Dle čl. 10 Ústavy⁸⁹ jsou „vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.“ V souvislosti s mezinárodními smlouvami je důležité zmínit Úmluvu o právech dítěte z roku 1989⁹⁰ přijatou Valným shromážděním OSN, která byla implementována Českou republikou v roce 1991. V souvislosti s výživným jsou pro Českou republiku významné i další mezinárodní smlouvy, které budou zmíněny v osmé kapitole.

88 zákon č. 23/1991 Sb., převzato do ústavního pořádku České republiky usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.

89 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

90 Úmluva o právech dítěte byla Českou republikou implementována sdělením federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

3 Povinné a oprávněné osoby

V české úpravě lze za povinné a oprávněné osoby v rámci vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi a předky a potomky považovat jen příbuzné v řadě přímé. Z povahy vyživovací povinnosti rodičů k dětem vyplývá, že v pozici oprávněného je dítě a v pozici povinného je rodič. V případě opačné situace se role logicky obracejí. Další osoby, které mohou do vztahu vyživovací povinnosti vstupovat v roli oprávněných a povinných jsou prarodiče, popř. praprarodiče a vnuci, popř. pravnucci. V této kapitole bude věnována pozornost oprávněným a povinným osobám, jejich pluralitě a zvláštním situacím, do kterých se tyto osoby mohou dostat.

3.1 Dítě

I když Úmluva o právech dítěte z roku 1989 považuje za dítě každou lidskou osobu mladší osmnácti let, v případě vyživovací povinnosti k dítěti, považujeme za dítě i osobu starší osmnácti let. Dítě v kontextu vyživovací povinnosti vymezujeme především právním vztahem k rodičům, jelikož od tohoto vztahu jsou odvozovány další právní poměry. Dítě je příbuzný v přímé linii, v prvním stupni pocházející od svého rodiče. Dítě můžeme rozlišit z hlediska jeho svéprávnosti. Obecně je dítě plně svéprávné, pokud dovrší zletilosti, tedy osmnácti let. Před dovršením zletilosti může být dítě tzv. emancipováno a v tom případě by dosáhlo plné svéprávnosti ještě před dovršením zletilosti. Zákon se soustřeďuje na ochranu všech dětí, ale zvláštní ochranu poskytuje právě těm, které jsou nezletilé a nejsou plně svéprávné. Pokud se v zákoně hovoří o dítěti, rozumíme tím dítě jak zletilé tak nezletilé. Zákon výslovně vyjadřuje, kdy se uplatní výjimky a zvláštní režim pro děti nezletilé, které nenabýly plnou svéprávnost.

3.2 Rodiče

Za rodiče je považován ten, jehož rodičovství vyplývá ze zákona nebo je zákonným způsobem určen. Rodiče jsou matka a otec, přičemž za matku je

podle § 775 OZ považována žena, která dítě porodila a za otce je považován muž, kterému svědčí domněnka otcovství (§ 776 a násl. OZ). Povinnost plnit vyživovací povinnost má v České republice tzv. právní otec. Lze si představit situaci, kdy není jisté, zda manžel matky je skutečně otcem dítěte a domáhá se popření otcovství. V takovém případě má manžel matky až do právní moci rozhodnutí o popření otcovství vyživovací povinnost, i když není skutečným biologickým otcem dítěte a teprve po právní moci rozhodnutí o popření otcovství se vyživovací povinnosti zbaví.⁹¹Soudním rozhodnutím, kterým se popírá či určuje otcovství má konstitutivní účinky.

3.3 Předci a potomci

Mezi příbuznými v přímé linii vzniká vždy vzájemná vyživovací povinnost. Rozlišujeme ovšem stupeň příbuzenství. Přímí příbuzní v prvním stupni jsou rodiče a děti, ve druhém stupni jsou to prarodiče a vnoučata a ve třetím stupni prarodiče a pravnoučata.

Vyživovací povinnost se mezi předky a potomky uplatní i v případě osvojení, jelikož osvojenec vstupuje do rodiny osvojitelů se všemi právy a povinnostmi dítěte a tím pádem mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vzniká příbuzenský poměr. Pokud dojde ale k osvojení zletilého, zákon výslovně upravuje subsidiaritu vyživovací povinnosti původní rodiny. Ustanovení § 853 OZ, spadající pod společné ustanovení pro osvojení zletilého se vyjadřuje o subsidiaritě pokrevní rodiny v případě vyživovací povinnosti. Zákon stanoví, že vyživovací povinnost osvojence vůči jeho předkům a potomkům trvá i po osvojení, ovšem jen pokud neexistují jiné osoby, které mají vyživovací povinnost. Stejně tak má osvojenec právo na výživné vůči předkům a potomkům v původní rodině, pokud osvojitel není schopen plnit vyživovací povinnost.

3.4 Pluralita povinných

Pokud má oprávněný nárok na výživné vůči více povinným ve stejném

⁹¹ NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 64.

postavení, rozsah vyživovací povinnosti každé osoby se určuje poměrem jejich majetkových poměrů a jejich schopností a možností. Každý povinný má zvlášť upraven rozsah vyživovací povinnosti. Nejedná se o solidární závazek, nýbrž o závazek dílčí, jelikož každému z povinných náleží povinnost uhradit část, která je mu stanovena. Jestliže by tedy jeden z povinných platil celé výživné i za další povinné, měl by nárok vymáhat po ostatních povinných to, co platil za ostatní. V praxi se může jednat případ, kdy má rodič více dětí (potomků), které mají vůči němu vyživovací povinnost nebo pokud má vyživovací povinnost více prarodičů (předků) vůči jednomu vnukovi (potomkovi).

Každému povinnému lze přiznat různou výši výživného, kterou mají vůči společnému oprávněnému. Lze ovšem zohlednit i osobní péči o oprávněného a tím pádem jednomu povinnému uložit finanční povinnost a druhému naturální povinnost, aby se o oprávněného staral.

S výjimkou řízení o výživném pro nezletilého je řízení zahajováno na návrh a soud je vázán návrhem oprávněného. Soud je vázán jak vymezením okruhu povinných osob, tak rozsahu vyživovací povinnosti a doby. Proto pokud má rodič tři děti a podá žalobu na plnění vyživovací povinnosti pouze proti dvěma z nich, soud stanoví vyživovací povinnost pouze žalovaným.

3.5 Povinný odsouzený k trestu odnětí svobody

Je-li povinná osoba ve vazbě nebo vykonává-li trest odnětí svobody ve vězení, jde o komplikaci, jelikož osoba zpravidla přichází o pravidelný měsíční příjem. Krátkodobé omezení na svobodě zpravidla nemá vliv na vyživovací povinnost. V případě dlouhodobého pobytu ve vazbě nebo ve vězení může dojít k dočasné změně vyživovací povinnosti. Důležitá je skutečnost, zda je povinný ve vězení pracovně zařazen. Výdělek povinného nadále závisí na schopnostech a možnostech, avšak velmi záleží na pracovních příležitostech ve věznici. Z důvodu nedostatku pracovních míst ve vězení a omezené možnosti platit výživné, přechází velmi často vyživovací povinnost alespoň na určitý čas na jiné příbuzné. Výkon trestu odnětí svobody není

důvodem pro snížení či zrušení vyživovací povinnosti k dětem. Soud zohledňuje jestli povinný ve vězení pracuje, případně proč nepracuje, jaký trestný čin spáchal a na jak dlouho bude ve vězení. Soud zjišťuje jakého výdělku může povinný ve vězení dosáhnout po odečtení srážek.⁹² Skutečností ovšem je, že i kdyby ve vězení byla možnost pracovat a povinný by práci odmítal, nikdo ho, podle judikatury Evropského soudu pro lidská práva, nemůže nutit, aby pracoval.⁹³

Pokud povinný ve vězení pracuje, pak dle § 2 vyhlášky o srážkách z odměny osob, které jsou ve výkonu trestu odnětí svobody,⁹⁴ lze k úhradě výživného na nezaopatřené děti použít maximálně 30% z čisté odměny odsouzeného. Na základě rozhodnutí či schválené dohody, lze ovšem strhávat i více.

Byl-li povinný odsouzený za trestný čin zanedbání povinné výživy⁹⁵, ke změně či zrušení výživného nedochází, jelikož by to odporovalo smyslu a účelu skutkové podstaty trestného činu. Soud vychází zpravidla ze schopností a možností, které měl povinný před nástupem do vězení.

3.6 Podnikatel jako povinná osoba

Je-li rodič nebo jiná povinná osoba podnikatel, může tato skutečnost při určování rozsahu výživného občas činit komplikace. Pokud podnikatel vykazuje v daňovém přiznání ztrátu nebo jen zanedbatelné příjmy, soud musí zkoumat celkové majetkové poměry povinného, což někdy může činit důkazní problémy. Soud mimo jiné může zkoumat, zda má podnikatel zaměstnance a jaké mají případní zaměstnanci platy. Při dlouhodobě ztrátovém podnikání by měl soud také zkoumat, zda je rodič schopný a je i reálně možné zajistit na trhu práce příjem, který by mu umožňoval plnit vyživovací povinnost alespoň v rozsahu, který by odpovídal odůvodněným potřebám dětí.⁹⁶

92 MANDLÍKOVÁ, Ema. Ke specifickým vyživovací povinnosti osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 10, s. 299-300.

93 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 35.

94 Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb.

95 Dle § 196 zákona č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník

96 Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 14.6.2004, sp. zn. 10 Co 343/2004

Soudní praxe se klaní k názoru, že není rozhodující, zda rozdíl mezi příjmy a výdaji je kladný či záporný, ale je třeba rozlišovat, zda výdaje jsou nezbytné k tomu, aby bylo možné zajišťovat výkon podnikatelské činnosti nebo aby výdaje směřovaly k rozšíření podnikatelské činnosti za účelem dosažení většího zisku. Prvořadé je totiž plnění vyživovací povinnosti a až ze zbývajících financí je možné rozvíjet podnikatelské aktivity.⁹⁷ Dále je nutné zjistit charakter jednotlivých nákladů, jelikož ne každý výdaj, o který si lze snížit základ daně je nutný pro podnikání. Fyzická osoba, která provozuje podnikatelskou činnost je povinna vést peněžní deník, ve kterém prokazuje vynaložené výdaje. Proto je možné, aby si soud peněžní deník vyžádal a zjistil potřebná zjištění pro určení výše výživného.⁹⁸

Dále judikatura dovozuje, že u rodiče podnikatele nelze vycházet jen z údajů, které jsou uvedeny v daňovém přiznání. Při určování jeho možností a schopností je nutno přihlídnout k hodnotě zboží a zásob, které má na prodejně, zjistit zda má pohledávky za jinými osobami či zda vlastní nemovitý majetek.⁹⁹

3.7 Nezaměstnaný povinný

U nezaměstnaných rodičů, kteří nemají žádný příjem a mnohdy ani žádný majetek je třeba rozlišovat, zda příčiny nezaměstnanosti mají objektivní či subjektivní původ. Za objektivní důvod je považován např. Fakt, že povinný je evidován na úřadu práce, práci hledá, ale v jeho oboru a kvalifikaci není žádné volné místo, případně mu v tom brání jiné objektivní důvody. Soud zkoumá, zda by povinný mohl najít vhodné zaměstnání v jiném městě, kam by za prací dojížděl. Je-li příčina objektivní povahy, pak jediný příjem bývá příspěvek v nezaměstnanosti, který ale občas nepřilíží převyšuje životní minimum. Pokud by nezaměstnaný povinný nebyl evidován na úřadu práce, pracovat by nechtěl nebo by pracoval tzv. načerno, soud by vycházel z hypoteticky vypočítaného příjmu podle individuálních možností

97 Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24.8.1992, sp. zn. 8 Co 213/1992

98 Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 28.4.1995, sp. zn. 10 Co 361/1995

99 Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.11.1994, sp. zn. 7 Co 1336/1994

a schopností.¹⁰⁰

Povinný, který si odpykal trest odnětí svobody, má záznam v Rejstříku trestů a poukazuje na ztíženou možnost najít zaměstnání po výkonu trestu, nemá žádné úlevy a výživné je, jako každému jinému nezaměstnanému, posuzováno s ohledem na jeho možnosti a schopnosti.¹⁰¹

¹⁰⁰ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 578.

¹⁰¹Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1.6.2004, sp. zn. 19 Co 121/2004

4 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Specifickou, nejpropracovanější a nejdůležitější vyživovací povinností, která vzniká mezi příbuznými v přímé linii je vyživovací povinnost k dětem. Vůči dětem mají v první řadě vyživovací povinnost rodiče, ale pokud toho rodiče nejsou schopni, přechází vyživovací povinnost na další příbuzné. Podle ustanovení § 910 odst. 2 OZ může vyživovací povinnost k dítěti zcela nebo zčásti přejít na prarodiče či další předky dítěte. Osvojením se osvojené dítě dostává do rodinně právního vztahu s osvojitelem, proto se vyživovací povinnost vztahuje i na příbuzenský vztah vzniklý osvojením. Společným znakem vyživovací povinnosti mezi předky a potomky je společné, že vznikají a trvají, pokud osoba vyživovaná nemá schopnost se sama žít.

Vyživovací povinnost k dětem mají oba rodiče, ale každý ji může plnit v jiném rozsahu. Nezáleží na tom, zda jsou rodiče manželé či nikoli. Podíl na výši vyživovací povinnosti totiž záleží na schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinného, tedy rodiče. Je nutné také zohlednit osobní péči o dítě.¹⁰² Ta se může například po rozvodu rodičů značně lišit.

4.1 Vyživovací povinnost a rodičovská odpovědnost

Rodičovská odpovědnost upravená v občanském zákoníku v §§ 865- 909 OZ v sobě nezahrnuje vyživovací povinnost, což je výslovně vyjádřeno v § 859 OZ. Rodičovská odpovědnost je souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě; zahrnuje zejména právo a povinnost rodiče pečovat o zdraví, tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj dítěte; ochraňovat ho; udržovat s dítětem osobní styk, zastupovat ho a spravovat jeho majetek. Rodičovská odpovědnost trvá, na rozdíl od vyživovací povinnosti, jen do nabytí plné svéprávnosti dítěte. Rodičovská odpovědnost a vyživovací povinnost na sobě tedy nejsou závislé. Rodič může být zbaven rodičovské odpovědnosti, ale pokud jí nebyl zbaven například následkem osvojení dítěte, je nadále povinen plnit vyživovací povinnost. Zároveň rodič, který neplní vyživovací povinnost, ale má k dítěti citový vztah, kontaktuje ho a má o dítě zájem nemusí

¹⁰²§ 913 OZ

být rodičovské odpovědnosti zbaven či na ní omezen. Nejvyšší soud se tak vyjádřil v Rozsudku sp. zn. 21 Cdo 3909/2010¹⁰³, protože má za to, že omezení či zbavení rodiče rodičovské odpovědnosti by nebylo v zájmu nezletilého dítěte.

Zbavení či omezení rodičovské odpovědnosti znamená nejzávažnější zásah do práv rodičů. Podle § 871 odst. 1 OZ lze rodiče zbavit rodičovské odpovědnosti, pokud rodič svoji rodičovskou odpovědnost nebo její výkon zneužívá nebo ji závažným způsobem zanedbává. Judikatura Nejvyššího soudu dospěla k názoru, že za závažné zanedbání povinností lze považovat mimo jiné i soustavné neplnění vyživovací povinnosti k dítěti nebo trestní postih pro zanedbání povinné výživy.¹⁰⁴ Rodič ale nemusí být rodičovské odpovědnosti zbaven jen z důvodů uvedených v předchozí větě, jelikož soud je povinen hodnotit rozhodné skutečnosti v celém kontextu.¹⁰⁵ V soudním řízení u Okresního soudu v Kolíně byl otec, který úmyslně neplnil vyživovací povinnost a byl za to opakovaně uznán vinným trestným činem za zanedbání povinné výživy zbaven rodičovské odpovědnosti. Odvolací soud následně toto rozhodnutí zrušil, jelikož měl za to, že podmínky pro zbavení rodičovské odpovědnosti dány nebyly, protože se otec s nezletilým pravidelně stýkal, měl k němu citový vztah a zajímal se o jeho zdraví. Zbavení rodičovské odpovědnosti by tak způsobilo zpřetrhání vztahů mezi otcem a dítětem. Soud tedy neshledal, že by vztah mezi otcem a dítětem vyžadoval krajní zásah v podobě zbavení rodičovské odpovědnosti.¹⁰⁶

4.2 Vznik vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Občanský zákoník výslovně okamžik vzniku vyživovací povinnosti neřeší, ale vzhledem k tomu, že mezi základní podmínky vyživovací povinnosti rodičů k dětem je příbuzenský vztah v přímé linii v prvním stupni a neschopnost

103Dostupné v: KRÁLÍK, Michal. Nejvyšší soud České republiky: Podstata vyživovací povinnosti rodiče k dítěti a důsledky jejího neplnění rodičem na výkon jeho rodičovské zodpovědnosti. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 4, s. 145-147.

104Odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30.8.2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005

105LUŽNÁ, Romana. Zbavení rodičovské zodpovědnosti z důvodu neplnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*. 2013, č. 3, s. 12-13.

106POLÍŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 154-156.

dítěte samo se živit, je logické, že vyživovací povinnost vzniká již narozením dítěte. Narozené dítě se totiž automaticky samo živit nemůže. U matky tedy vyživovací povinnost vzniká okamžikem narození a u otce na základě určení otcovství. Pokud se otce nepodaří určit, má vyživovací povinnost pouze matka, popřípadě další příbuzní.¹⁰⁷ Může ovšem nastat situace, kdy dítě ještě nebylo narozeno, a přesto mu soud přiznává výživné související s výdaji na zdravotní péči. Jednalo by se o situaci, kdy by nenarozené dítě potřebovalo v době od svého početí do narození zdravotní péči, která souvisí výhradně se zdravím tohoto nenarozeného dítěte. Případné výživné by platil muž, kterému svědčí domněnka otcovství a bylo by přiznáno k rukám matky.¹⁰⁸

Obecný počátek vyživovací povinnosti popsany výše se ale nemusí shodovat s konkrétním počátkem vyživovací povinnosti, kterou určuje soud. Soud stanoví počátek vyživovací povinnosti rodiči zejména od doby, kdy přestal vyživovací povinnost plnit dobrovolně a to nejvýše tři roky zpětně. Soud zpravidla zkoumá ještě další podmínky pro přiznání vyživovací povinnosti a to potřebnost na straně dítěte (odkázanost na výživu, neschopnost se živit); schopnosti, možnosti a majetkové poměry rodiče, které umožňují poskytovat výživné a soulad s dobrými mravy.

Počátek vyživovací povinnosti soud určí na základě skutečnosti, že rodič přestal plnit vyživovací povinnost. Na takový okamžik je nutno hledět jako na faktický stav. Pokud má být totiž dítě svěřeno do péče druhého rodiče a dítě s ním bydlí ještě před nabytím právní moci rozhodnutí o svěření do péče, je první rodič (u kterého dítě předtím bydlelo, a který dítě vyživoval především naturálně) povinen platit výživné od přestěhování dítěte k druhému rodiči.¹⁰⁹

Vyživovací povinnost předků k dítěti vzniká, stejně jako rodičům, narozením dítěte. Primární povinnost vyživovat své děti mají ale rodiče. Proto se domnívám, že zde existuje odkládací podmínka, která odkládá povinnost předků vyživovat dítě až na moment, kdy rodič nebude schopen plnit svou povinnost. Ustanovení § 910 odst. 2 OZ počítá se situací, že rodiče

107HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo. 3., přeprac. a dopl. vyd.* Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 258.

108SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva.* Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 112.

109Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17.10.2006, sp. zn. IV. ÚS 246/06

nemohou plnit vyživovací povinnost k dětem. V takovém případě přejde povinnost na prarodiče či další předky. Zemře-li rodič, pak celá vyživovací povinnost přechází na druhého živého rodiče. Ten se ovšem může dostat do tak složité situace, že nebude moci dítěti zajistit ze svého příjmu ani základní potřeby a bude potřeba, aby výživné platil jiný přímý příbuzný.

4.3 Trvání a zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Trvání vyživovací povinnosti není omezeno věkovou hranicí. Hranice osmnácti let je ovšem významná z procesního hlediska pro soudní řízení. Trvání je dáno dobou, po kterou je dítě odkázáno na výživu od rodičů, protože vyživovací povinnost trvá dokud se dítě není schopno samo žít. Aby bylo dítě považováno za schopné se samo žít, mělo by být schopno uspokojovat všechny své potřeby, včetně potřeb bytových. Může se stát, že dítě za svůj život nenabude nikdy schopnosti se samo žít (vzhledem ke zdravotnímu stavu) a vyživovací povinnost rodičů potrvá celý život.

Absolutní zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem nastává až zánikem právního vztahu, tedy smrtí subjektu, popř. právní mocí rozhodnutí o popření otcovství nebo právní mocí rozhodnutí soudu o nezrušitelném osvojení (v souvislosti s původní rodinou).¹¹⁰ Absolutní zánik znamená, že po zániku již nemůže dojít k obnově poměrů.

Relativní zánik vyživovací povinnosti naopak znamená, že zákonný důvod pro existenci vyživovací povinnosti zaniká, ovšem při změně poměrů v budoucnosti může opět dojít k obnově. Vyživovací povinnost k dětem končí samostatnou schopností se žít. To může nastat před i po nabytí zletilosti, protože tento okamžik není shodný s koncem povinné školní docházky či absolvováním střední či vysoké školy.¹¹¹ Děti mohou z různých důvodů na nějakou dobu přerušit studium (a poté ve studiu opět pokračovat) nebo přecházet na jiné školy s cílem oddálit okamžik kdy jsou schopny se samostatně žít. Vyživovací povinnost může být v některých

¹¹⁰HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 397.

¹¹¹KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 55.

případech přerušena a následně obnovena v souvislosti s tzv. elasticitou vyživovací povinnosti. Úkolem soudu je posoudit každý případ individuálně, jelikož i pro absolventy vysokých škol není vždy jednoduché hned po absolvování školy najít práci a být schopen se sám živit. Někdy je nezbytné, přihlídnout k nedostatku pracovních míst ve vystudovaném oboru a zvážit možnost dalšího studia v jiném oboru. Pokud je ovšem nedostatek pracovních míst pouze v daném regionu a v jiném regionu by ve stejném oboru byla možnost pracovního uplatnění, považuje se dítě za schopné se samo živit.

Vyživovací povinnost k dětem zaniká taktéž okamžikem, kdy dítě uzavře manželství. Uzavřením manželství totiž podle § 697 OZ automaticky vzniká vyživovací povinnost mezi manžely, která předchází jak vyživovací povinnosti dětí, tak vyživovací povinnosti rodičů. Vyživovací povinnost vůči dítěti, které uzavřelo manželství ovšem bude podpůrně trvat i nadále. Rodiče by byli povinni opět vyživovat své dítě, kdyby jeho manžel nebyl schopen plnit vyživovací povinnost mezi manžely vůbec nebo v plné výši.¹¹² Manželé mají vůči sobě vzájemnou vyživovací povinnost, která se zakládá na zásadě stejné životní úrovně.

4.3.1 Schopnost dítěte se živit

Nejdůležitějším mezníkem vyživovací povinnosti k dětem je okamžik, kdy se dítě je schopno samo živit. Tento termín v sobě zahrnuje jak pravidelný příjem, který dokáže pokrýt potřeby dítěte, tak dokončení soustavné přípravy na budoucí povolání. Zároveň dítě musí mít způsobilý zdravotní stav, za kterého je schopný pracovat. Právě studium, jako soustavná příprava na budoucí povolání, vyvolává mnoho diskusí. Rodič totiž může namítat, že studium trvá nepřiměřeně dlouhou dobu nebo že dítě nemá snahu či není schopné studium dokončit v přiměřené době a požadovat zrušení vyživovací povinnosti. Za běžných okolností, by uspěla námitka rodiče, že dítě, které se rozhodlo studovat daný obor a náhle změní své preference ohledně budoucího zaměstnání, se nepřipravuje soustavně na budoucí povolání.

¹¹²KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 49.

Soud musí zhodnotit, zda se jedná o účelové prodlužování studia či nikoliv. Pokud totiž soud vyhodnotí situaci dítěte tak, že po absolvování určitého oboru dítě nastoupí do denního studia na vysoké škole v jiném oboru, nemůže být tento případ posouzen jako účelové prodlužování studia, pokud má dítě ke studiu předpoklady a navazujícím studiem získá vyšší vzdělání.¹¹³ Studium ovšem musí vždy souviset s přípravou na budoucí povolání.

Ústavní soud prohlásil, že nelze akceptovat studium, kterým by si vyživovaná osoba pouze tzv. „prodlužovala mládí“.¹¹⁴ Navazoval tak na Usnesení, ve kterém uvedl, že jedním z účelů a smyslu poskytování výživného od rodiče je umožnit dítěti dosáhnout co nejvyššího stupně vzdělání, aby tím mohl v budoucnu získat sociální jistoty, které jsou spojeny se začleněním do pracovního procesu.¹¹⁵ Reagoval tak na dítě, které v 1. ročníku školy změnil učební obor, který nedokončil bez udání důvodu a následně zahájil studium v v jiném oboru.

Někdy je pro dítě složité si po ukončení školy najít zaměstnání, což mu znemožňuje schopnost se živit, a proto se Krajský soud v Českých Budějovicích usnesl, že lze přihlédnout k nedostatku vhodných pracovních míst pro absolventa a přiznat mu výživné za dobu, po kterou studoval dvouleté pomaturitní studium, které by dotyčnému umožnilo najít si zaměstnání v jiném oboru, než na které se dosud zaměřoval.¹¹⁶ Každý má totiž právo na výběr svého povolání a přípravy k němu.¹¹⁷

Otázka, jestli je dítě schopné samo se živit souvisí i s jeho majetkem nebo dočasným příjmem. Děti (studenti) si často vyhledávají přivýdělek. Pokud tento přivýdělek dlouhodobě nestačí k pokrytí jeho potřeb, nelze učinit závěr, že je dítě schopné se z tohoto příjmu živit samo. Dočasnost přivýdělku znemožňuje i možnost změnit výši výživného v souvislosti se změnou poměrů.

V situaci kdy nezletilé dítě, které není plně svéprávné, vlastní majetek,

113Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8.10.1975, sp. zn. 3 Co 969/1975 Sb.

114Nález Ústavního soudu ze dne 30.9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2121/14

115Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.3.2014, sp. zn. IV ÚS 1247/13

116Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31.1.1992, sp. zn. 7 Co 74/92

117čl. 26 Listiny základních práv a svobod, Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.

který vykazuje určitý zisk (například nájemné z bytu), je nutné zjistit, zda tento zisk postačuje k jeho výživě. Pokud zisk z majetku a případné výdělečné činnosti nepostačuje k jeho výživě, má toto dítě stále právo na výživné od rodičů.¹¹⁸ Nelze tedy v žádném případě uvažovat o prodeji majetku nezletilého, plně nesvéprávného dítěte, jelikož majetková podstata jmění dítěte nesmí být dotčena.¹¹⁹

4.3.2 Elasticita vyživovací povinnosti

Elasticita vyživovací povinnosti znamená, že pokud dojde k relativnímu zániku vyživovací povinnosti, v budoucnu může nastat důvod, pro který se vyživovací povinnost k dětem opět obnoví. Vyživovací povinnost může zaniknout v případě, že dítě po absolvování gymnázia neuspěje u přijímacích zkoušek na vysokou školu, najde si zaměstnání a začne se samo živit. Pokud bude ovšem dítě po roce přijato na vysokou školu, začne řádně studovat a ztratí schopnost se samo živit, vyživovací povinnost k dětem se obnoví. Je ovšem nutné posoudit všechny okolnosti každého případu, a proto není obnovení vyživovací povinnosti vždy automatické.

Judikatura k tomuto uvádí, že dítě, které již mělo schopnost samo se živit a dalším studiem hodlá dosáhnout vyššího vzdělání a tím lepšího uplatnění na trhu práce, nemá automaticky právo na obnovení vyživovací povinnosti. Rodiče jsou totiž povinni vyživovat dítě, jestliže pokračování dítěte ve studiu se zakládá na zvýšení kvalifikace v oboru, ve kterém probíhalo předchozí studium a zároveň, zda je toto pokračování v přiměřeném odstupu od ukončení předchozího studia. Z tohoto pravidla lze učinit výjimku, pokud by studium probíhalo v jiném oboru a zároveň by dítěti umožnilo prosadit se na trhu práce.¹²⁰ Proto soud dospěl k názoru, že studentce, která vystudovala obchodní akademii, po maturitě se byla schopna živit, poté se s odstupem více jak tří let dostala na vysokou školu, aby mohla v budoucnu využít plně své schopnosti, se neobnovilo právo na výživné. Vybraný obor vysoké školy nenavazoval na obor, který studovala na střední škole a kterému se věnovala v zaměstnání.

118Podle § 912 OZ

119SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 131

120POLÍŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, s. 175.

Nešlo tedy o zvyšování dosažené kvalifikace a soud také poukázal na skutečnost, že se dotyčná nepokoušela nepřetržitě každý rok na vysokou školu dostat. Proto Krajský soud v Hradci Králové dovedl, že v případě, kdy se dítě rozhodne opustit zdroj obživy, aniž by další studium bylo společensky odůvodněno a nebylo by ho možno považovat za pokračování přípravy na budoucí povolání, se vyživovací povinnost neobnovuje.¹²¹

Ke stejnému názoru došel i Krajský soud v Ústí nad Labem, který rozhodl, že přijetím dítěte ke studiu na vysoké škole až po čtyřech letech od ukončení odborné střední školy s maturitou za situace, že se mezitím dítě bylo schopno samo živit, se vyživovací povinnost rodičů k dítěti neobnovuje.¹²² Z uvedených rozhodnutí a z literatury můžeme dovést, že vyživovací povinnost se obnoví, pokud mezi dřívější a pozdější neschopností se živit uplyne jen mírné (zpravidla roční) časové období.¹²³

4.4 Vyživovací povinnost k dětem v náhradní péči

Jelikož jsou oba rodiče povinni vyživovat své dítě, nezáleží na tom, zda jsou oba držitelé rodičovské odpovědnosti, zda jsou manželé či zda s dítětem bydlí. Vyživovací povinnost k dětem mají rodiče i v případě, že s dítětem nebydlí ani jeden z rodičů a dítě žije u jiných osob či v ústavu. Má se totiž za to, že ten, u kterého dítě žije vyživuje dítě naturálně a ten, který nežije ve společné domácnosti s dítětem přispívá na výživu peněžitě. Jsou-li splněny všechny předpoklady vyživovací povinnosti, pak fakt, že dítě s rodiči nebydlí neosvobozuje rodiče od povinnosti dítě vyživovat.¹²⁴ Na vyživovací povinnosti rodičů k dětem zpravidla nemění nic ani fakt, že je dítěti jmenován poručník nebo že je dítě svěřeno do péče jiné osoby, pěstouna nebo do ústavní výchovy. Rozdílné jsou akorát osoby, kterým se výživné na dítě poukazuje.

121Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6.6.2001, sp. zn. 24 Co 60/2001

122Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19.11. 2007, sp. zn. 10 Co 188/2007

123SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva.*

Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 127.

124KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví.* Praha: C. H. Beck, 2005, č. 9, s. 305.

4.4.1 Dítě v péči jiné osoby

Soud svěřá dítě do péče jiné osoby v případě, že nemůže být vychováváno vlastními rodiči. U tohoto institutu se klade důraz na to, aby bylo dítě vychováváno širší rodinou nebo osobou dítěti blízkou. Je tu tedy snaha o zachování rodinného pouta. Občanský zákoník upravuje nově ustanovení o vyživovací povinnosti rodičů pro případ, že je dítě svěřeno do péče jiné osoby. Zákon o rodině toto neupravoval. Účelem nové úpravy bylo stanovit rozsah výživného povinným osobám (rodičům) a zároveň zmocnit pečující osobu k vymáhání stanoveného výživného přímo jeho jménem. Pečující osoba je oprávněna hospodařit s částkou výživného v zájmu dítěte. Soud stanoví rodičům výši výživného v souladu s obecnými zásadami a může taky stanovit, jak bude pečující osoba s výživným hospodařit a zda má část výživného dítěti spořit.¹²⁵

4.4.2 Dítě v pěstounské péči

Pěstounství je soukromoprávní institut, který nahrazuje rodinnou péči. Pěstounská péče by měla být dočasná a má přednost před ústavní výchovou. Stejně tak jako u ústavní výchovy, nemá svěřením dítěte do pěstounské péče vliv na trvání vyživovací povinnosti rodičů k dítěti. Dítě má stále nárok podílet se na stejné životní úrovni jako jeho rodiče do doby než se bude schopno samo žít. Soud stanoví rodičům rozsah výživného s ohledem na jejich možnosti, schopnosti a majetkové poměry a odůvodněné potřeby dítěte.¹²⁶ Rodič je povinen vyplácet výživné orgánu, který vyplácí pěstounovi dávky pěstounské péče. Dávky pěstounské péče upravuje zvláštní právní předpis. Dítě má pak vůči tomuto orgánu nárok na výživné do výše poskytnutého příspěvku. Pokud by ale rodičům bylo stanoveno vyšší výživné než jaký je zákonem stanovený příspěvek, pak tento rozdíl rodič poukazuje dítěti.¹²⁷ Je-li tedy stanovené výživné stejně vysoké jako příspěvek na úhradu potřeb dítěte svěřeného do pěstounské péče, přechází právo na výživné na stát. Pokud je

125ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 678-680.

126§ 691 OZ

127Z důvodové zprávy k OZ, dostupné z: ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 689.

výživné vyšší, tak částku nad tento příspěvek náleží dítěti. Nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě i zletilé dítě, ovšem nejdéle do dvacátého šestého roku jeho věku.¹²⁸ Soud ve svém rozhodnutí o ustanovení pěstouna, o svěřeni dítěte do pěstounské péče a o otázce výživného může rozhodnout také o způsobu hospodaření s příspěvkem a výživným.

4.4.3 Dítě v ústavní výchově

Rozhodnutí o umístění dítěte do ústavní výchovy spočívá na rozhodnutí soudu. Umístění dítěte do ústavní výchovy však nemá vliv na právní vztah mezi rodičem a dítětem a tudíž vliv na vyživovací povinnost. Pokud soud rozhodne o umístění dítěte do ústavní výchovy, pak upraví také rozsah vyživovací povinnosti rodičů.¹²⁹ Výživné se určí podle stejných pravidel, jako kdyby dítě žilo u rodičů, popř. jednoho z rodičů a zároveň se zohlední i náklady, které vznikají ústavu, do něhož je dítě zařazeno. Neexistují žádná omezení a to ani ohledně výše výživného, jelikož výživné nemá spotřební charakter. V předchozí úpravě¹³⁰ byl v ustanovení § 103 věty druhé požadavek, aby soud při určování výše výživného zohlednil i předpokládanou výši platby podle zvláštních předpisů. Toto ustanovení občanský zákoník nepřevzal a ani se o tom výslovně nevyjadřuje.

4.5 Výše výživného

Kritéria pro určení výživného jsou dle § 913 OZ odůvodněné potřeby oprávněného, jeho majetkové poměry a schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, které jsou podrobněji upraveny v kapitole 1.6. V řízení o výši výživného pro dítě je soud povinen zajistit, aby životní úroveň dítěte byla shodná s životní úrovní rodičů. Toto zvláštní kritérium musí soud brát v úvahu při rozhodování o konkrétní výši splátek vyživovací povinnosti.

¹²⁸NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 189.

¹²⁹Podle § 975 OZ

¹³⁰Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině

4.5.1 Shodná životní úroveň

Životní úroveň je socioekonomická kategorie, lze ji vymezit jako určitý stupeň uspokojování životních i duchovních potřeb subjektu, ve vztahu k dalším faktorům. Může zahrnovat úroveň výživy, oblékání, bydlení, kultury atd.¹³¹ Rodiče mohou mít po tom, co spolu nežijí rozdílnou životní úroveň. Vzhledem k tomu, že se dítě má podílet na životní úrovni rodičů, mělo by se logicky přihlížet k úrovni rodiče, který ji má vyšší. To ale nevede k závěru, že pokud zůstalo dítě bydlet s rodičem, který je na tom lépe, druhý rodič by nemusel platit výživné. Je povinností obou rodičů podílet se na vyživovací povinnosti, a proto by druhému byla stanovena alespoň malá částka výživného.

Ustanovení § 915 odst. 1 OZ upřednostňuje hledisko stejné životní úrovně před odůvodněnými potřebami dítěte. Zákon počítá s případem, kdy rodiče budou schopni platit dítěti mnohem vyšší výživné, než by odpovídalo odůvodněným potřebám dítěte a dítě tím pádem bude sdílet stejně vysokou úroveň jako jeho rodiče. Je-li životní úroveň rodičů ale tak nízká, že jim majetkové poměry a příjmy nedovolují plnit vyživovací povinnost, že by byli schopni zajistit dětem alespoň základní potřeby, přechází povinnost platit výživné na prarodiče. V důsledku toho se může stát, že pokud by prarodiče plnili vyživovací povinnost za rodiče, dostalo by se dítěti lepší životní úrovně než jeho rodičům a § 915 odst. 1 OZ by izolovaně nemohl být aplikován.

Pravidlo stejné životní úrovně se nepoužije, pokud vyživovací povinnost přejde na předky, např. na prarodiče. Předci nemají povinnost zajistit dítěti stejnou životní úroveň jako mají oni, ale vyživovací povinnost se jim stanoví dle obecných pravidel zohledňující odůvodněné potřeby dítěte a schopnosti, možnosti a majetkové poměry předků.

Jak již bylo několikrát zmíněno, obecně se předpokládá, že vyživovací povinnost plní rodiče dobrovolně a že dítěti dopřejí to, co si mohou rodiče dovolit. Soud řeší otázku vyživovací povinnosti až v případě, že rodiče přestanou vyživovací povinnost plnit úplně nebo ji budou plnit v nižším rozsahu, než jim ukládá zákon. Současně s tím zjišťuje, která osoba o dítě

¹³¹ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 579.

osobně pečuje, protože i osobní péče může mít či má majetkovou hodnotu, kterou je nutné zohlednit.

4.5.2 Tvorba úspor

Do roku 1989 měla teorie a praxe za to, že výživné pro děti by mělo mít spotřební charakter. Výše měla být stanovena podle odůvodněných potřeb dítěte, které je schopno v daném období výživné skutečně spotřebovat a nepočítala s možnostmi tvorby dlouhodobých úspor. Se změnou socioekonomické situace však došlo k jinému nahlížení na věc. Takzvaně velkou novelou zákona o rodině¹³² došlo k začlenění ustanovení o právu dítěte podílet se na stejné životní úrovni svých rodičů, která je zakotvena i v občanském zákoníku v § 915 OZ. Toto pravidlo se použije jen na vyživovací povinnost rodičů vůči dětem nebo jiných předků vůči nezletilým dětem, které nejsou plně svéprávné. Rodiče, kteří mají nadstandardní životní úroveň mohou svým dětem dopřát nadstandardní výživné, které zpravidla není dítě schopno spotřebovat. Z tohoto důvodu může být výživné použito na zajištění finančních zdrojů dítěte do budoucnosti. Úspory mohou sloužit například k získání budoucího bydlení formou stavebního spoření.¹³³ Je důležité mít na paměti, že možnost tvorby úspor lze přiznat, jen pokud to připouští majetkové poměry povinného. Samotné tvoření úspor však nelze považovat za plnění vyživovací povinnosti. Soudní praxe se staví negativně k názoru, že platby na stavební spoření jsou platbami na výživné.¹³⁴ Soudy došly k názoru, že finanční úložky povinného na účty oprávněného vedené ke smlouvám o stavebním spoření, které uzavřel povinný jako zákonný zástupce ve prospěch oprávněného nelze považovat za plnění výživného, protože výživné by mělo sloužit k okamžitému uspokojování potřeb oprávněného a tomu by měla odpovídat disponibilita plnění. Peníze na účtech u stavební spořitelny ovšem nelze považovat za dostatečně disponibilní, jelikož podmínkou vyplacení je ukončení smlouvy o stavebním spoření, se kterou se pojí tříměsíční výpovědní lhůta nebo kratší lhůta s určeným

132Zákon č. 91/1998 Sb.

133ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 589.

134LUŽNÁ, Romana. Stavební spoření nezletilých dětí a plnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*. 2012, č. 10, s. 12.

poplatkem.¹³⁵ Tvorba úspor je brána jako součást vyživovací povinnosti k dětem u povinných, kteří si to mohou s ohledem na své majetkové poměry dovolit, ale za základní plnění vyživovací povinnosti nelze tvorbu úspor považovat.

Na rozdíl od zálohy výživného dle § 918 OZ se úspory stávají majetkem dítěte. Rodiče by se měli dohodnout o zřízení účtu, na který budou úspory ukládány, v opačném případě o tom může rozhodnout soud. Na částky určené pro tvorbu úspor se pak použijí obecná ustanovení o správě jmění dítěte.

4.5.3 Domněnka o výši příjmu povinného

Občanský zákoník obsahuje speciální úpravu ohledně rozsahu vyživovací povinnosti rodičů k dětem nebo jiného předka k nezletilému dítěti. Snaží se tím chránit děti před rodiči a předky, kteří nechtějí se soudy spolupracovat a vyhýbají se svým závazkům. Ustanovení § 916 OZ má rodiče motivovat k součinnosti se soudem v souvislosti s pravdivým doložením jejich příjmů nebo majetkových poměrů. K tomu je má zákon donutit pod hrozbou sankce v podobě zákonné domněnky výše příjmu. Zákon uvádí, že povinný musí řádně prokázat všechny své příjmy. Jde o doložení veškerých příjmů ať už pravidelných či jednorázových. Stejně tak povinný musí doložit příjmy ze závislé činnosti a funkční požitky a příjmy z jiné než závislé činnosti, tedy příjmy z podnikání, z jiné samostatně výdělečné činnosti, z kapitálového majetku, z pronájmu, atd. Povinný musí současně soudu předložit listiny a podklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů. Povinný je povinen poukázat na veškeré skutečnosti, které jsou potřebné pro rozhodnutí o výživném, zejména zpřístupnit údaje, které jsou chráněny podle zvláštního předpisu. Pokud povinný nevyhoví této povinnosti, pak se má za to, že průměrný měsíční příjem povinného činí pětadvacetinásobek životního minima jednotlivce.¹³⁶ Břemeno k doložení majetkových poměrů a příjmů vzniká povinnému až když se soudu nepodaří zjistit poměry povinného skrze jiné důkazní prostředky.

¹³⁵Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.9.2011, sp. zn. 20 Cdo 1835/2011

¹³⁶ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 204.

Výši životního minima upravuje nařízení vlády č. 409/2011 Sb. Pro jednotlivce činí 3 410,- Kč měsíčně. Za nesplnění povinnosti povinného soud bude vycházet z toho, že průměrný měsíční příjem povinného je 85 250,- Kč. Myslím si, že i když se domněnka výše příjmu oproti zákonu o rodině¹³⁷ při neprokázání a nepředložení podkladů téměř dvojnásobně zvýšila a měla by mít sankční charakter, je pro některé rodiče výhodnější, aby se soud domníval, že je jejich příjem „pouze“ pětadvacetinásobek životního minima.

4.5.4 Standardizace výživného pro děti

Vzhledem k tomu, že soudy mají při stanovení výše výživného tzv. diskreční pravomoc v mezích zákona, a vzhledem k tomu, že v praxi jsou občas podobné případy rozhodovány odlišně, byla snaha po sjednocení pravidel ohledně určování výše výživného. Naše právní úprava stále ponechává stanovení výživného na úvaze soudu, což umožňuje nejlépe zohlednit specifika každého případu a klade tak vysoké nároky na soudní praxi, která ovšem není jednotná a tím dochází k velkému rozptylu částek výživného.

Bývalá ministryně spravedlnosti, Daniela Kovářová¹³⁸, otevřela v České republice diskuzi ohledně optimalizace výživného, ze kterého vychází některé evropské země (např. Německo, Rakousko). V rámci dlouhodobého projektu „Optimalizace agendy výživného“, vytvořilo v květnu 2010 Ministerstvo spravedlnosti materiál, který byl nazván jako „Doporučená rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného pro nezaopatřené děti“. Tento materiál byl diskutován s Nejvyšším soudem, který ovšem odmítl vydat v dané věci sjednocující stanovisko, což vedlo pouze k vydání tohoto doporučujícího materiálu, které tak není závazné. V odůvodnění odmítnutí Nejvyšší soud poznamenal, že nejde o otázku právní, ale o otázku skutkovou a tudíž k takovému kroku nemá oprávnění. Výše výživného dle tohoto materiálu se odvíjí od čistého měsíčního příjmu povinného (bez jakýchkoli odpočtů) a věku dítěte. Tabulka rozděluje děti do pěti kategorií dle věku, na základě kterého vyjadřuje procentní

¹³⁷§ 85a odst.1 ZOR stanovil 12,7násobek životního minima

¹³⁸Daniela Kovářová byla ministryně spravedlnosti v letech 2009-2010

výši výživného odvíjející se od příjmu rodiče.¹³⁹ Tím, že tabulka vychází z čistého příjmu povinného, by měla korespondovat s požadavkem na stejnou životní úroveň rodiče. Tvůrci tabulky uvádí, že je možné ji použít na 80% případů. Měla by stanovit orientační výši výživného vůči povinnému s nejvýše třemi vyživovacími povinnostmi, přičemž se výše upraví vzhledem k počtu dětí a jejich věku. Například v případě dvou dětí se nevypočítá výživné pro každé dítě podle tabulky zvlášť, ale vycházelo by se z procentuálního rozpětí pro starší dítě a součet výživného pro obě děti by mělo odpovídat horní hranici procentuálního rozpětí.¹⁴⁰ Tabulka slouží soudům jako základní orientační hledisko a umožnila rodičům si alespoň orientačně vypočítat výši výživného. Ústavní soud se vyjádřil, že by rozhodnutí o výživném mohlo být považováno za protiústavní, pokud by se rozhodnutí zcela vymykalo běžným standardům. Ústavní soud tím měl na mysli, že je nepřijatelné, aby došlo k extrémnímu rozdílu mezi soudem stanoveným a „tabulkovým“ výživným, aniž by pro to existovaly věcné důvody.¹⁴¹ Proto obecný soud musí své rozhodnutí o výživném vždy odůvodnit a zohlednit konkrétní skutkové okolnosti případu, poměry dětí i rodičů, ale nemůže pouze odkázat na ministerské tabulky, protože nejsou závaznou právní normou. V praxi má tabulka za následek větší množství rodičů, kteří se následně na výživném pro děti jsou schopni dohodnout. Podoba tabulky je přílohou na konci této práce.

Určitá míra unifikace je vzhledem k ochraně dětí žádoucí. Na rozdíl od německé úpravy zůstala tabulka v České republice pouze doporučujícím materiálem. Výše popsaná tabulka nezohledňuje mnoho aspektů, které soudce musí zvážit. Už samotné rozdíly v nákladech na bydlení a zájmové činnosti mezi regiony České republiky je důležitý aspekt, který by měl být zohledněn.

4.6 Řízení o výživném

Řízení o výživném k dětem je rozlišováno podle toho, zda se jedná o výživné pro nezletilé nebo zletilé dítě. Na základě tohoto hlediska lze

139ŠÍNOVÁ, Renáta. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010, s. 175-178.

140KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 46.

141Usnesení Ústavního soudu ze dne 16.6.2011, sp. zn. III. ÚS 1303/2011

rozlišovat řízení sporné a řízení nesporné. Oba typy řízení se odlišují zejména okruhem účastníků a úlohou soudu. V nesporném řízení se dle současné právní úpravy projednává výživné pro nezletilé dítě nebo řízení o výživném zletilého dítěte, které bylo zahájeno před dovršením jeho zletilosti.¹⁴² Toto řízení upravuje zákon o zvláštních řízeních soudních, z. č. 292/2013 Sb. (dále jen ZŘS). Ostatní řízení o výživném se projednávají v klasickém sporném řízení podle zákona č. 99/1963 Sb, občanský soudní řád (dále jen „OSŘ“).

Předmětem řízení může být samotné rozhodování o výživném nebo může být řízení spojeno např. s rozhodováním o úpravě poměrů mezi dětmi a rodiči. Podle § 755 odst. 3 OZ musí být před rozvodem ex lege rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu manželství. Řízení o výživném tak může být dílčím předmětem řízení o rozvodu manželství nebo o určení otcovství.¹⁴³ Soud se v řízení o výchově a výživě k nezletilým primárně snaží vést rodiče k dohodě, která ke své platnosti potřebuje schválení soudu.¹⁴⁴

Řízení o výživném pro nezletilé dítě může být zahájeno jak na návrh, tak i bez návrhu¹⁴⁵. Soud však může rozhodovat z moci úřední pouze za podmínek uvedených v § 919 OZ¹⁴⁶ nebo v jiných právem stanovených situacích. Pokud je zahájeno na návrh, soud není návrhem vázán. Jedná se tak o promítnutí zájmu státu na ochraně nezletilých. Návrh na zahájení řízení může v případě řízení o výživné k nezletilému podat široký okruh lidí. Návrh může podat pečující rodič nebo jiná pečující osoba, druhý rodič nebo osoba, která je povinna platit výživné. Nezletilý je v řízení zastoupen kolizním opatrovníkem. O výživném obecně rozhoduje v prvním stupni věcně příslušný soud, kterým je okresní soud. Místní příslušnost pro řízení o výživném pro nezletilého je podle § 467 odst. 1 ZŘS obecný soud nezletilého. Ve věci jedná a rozhoduje podle § 36a odst. 2 OSŘ samosoudce, který rozhoduje rozsudkem. V řízení

142ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 215.

143SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 190.

144ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, s. 278.

145Jednotlivé návrhy jsou jako vzory přílohou této práce.

146Nežijí-li rodiče nezletilého spolu a nedohodnou-li se o plnění vyživovací povinnosti k dítěti, nebo žijí-li rodiče nezletilého dítěte spolu, ale jeden z nich vyživovací povinnost neplní, nebo v případě, že soud rozhoduje o péči o nezletilé dítě a pokud se rodiče nedohodli na plnění vyživovací povinnosti

o výživném pro zletilé lze zahájit pouze na návrh, který se nazývá žalobou a v návrhu musí být kromě obecných náležitostí uveden den, od kterého navrhovatel žádá výživné a požadovaná částka. Aktivně legitimovaným k podání návrhu je pouze zletilý o jehož výživném má být jednáno. Příslušným soudem pro rozhodování o výživném pro zletilého obecný soud žalovaného.¹⁴⁷ V obou případech lze výživné požadovat až tři roky zpětně od zahájení soudního řízení.

Soud rozhoduje o výživném k dítěti rozsudkem a to i v případě schválení dohody rodičů. Běžné výživné k nezletilému dítěti se přiznává k rukám pečující osoby i když se jedná o vlastnictví dítěte. Po dosažení zletilosti se přiznává k rukám zletilého. Úprava výživného se stanovuje podle stavu, který existuje v době, kdy je rozhodnutí vydáno. Podle § 473 ZŘS je rozsudek pro nezletilého předběžně vykonatelný, tzn., že povinný je povinen platit již od doručení rozhodnutí i když rozhodnutí není pravomocné a některý z účastníků podal opravný prostředek. Rozhodnutí ve věcech výživného jsou vydávána s klauzulí *rebus sic stantibus*, tedy s výhradou, že se okolnosti nezmění.

Neplní-li povinný vyživovací povinnost ani po pravomocném soudním rozhodnutí, je oprávněná osoba oprávněna navrhnout výkon rozhodnutí soud nebo soudního exekutora, který by měl zajistit úhradu dlužného výživného. Výživné je přednostní pohledávkou, proto pokud má povinný nějaký příjem nebo majetek, mělo by být výživné vymoženo. Výživné se může vymáhat prostřednictvím srážek ze mzdy a jiných příjmů, příkázáním pohledávky z účtu, prodejem movitých a nemovitých věcí a v případě výživného na nezletilé dítě je od roku 2013 dle exekučního řádu¹⁴⁸ § 71a možné povinnému pozastavit řidičské oprávnění čímž nedojde sice k vymožení částky výživného, ale působí jako efektivní sankce za neplnění, která nutí povinné plnit. Selžou-li všechny zmíněné postupy, nastupují ustanovení trestního zákoníku („TZ“)¹⁴⁹. Zanedbání povinné výživy je trestným činem, který může být spáchán i z nedbalosti. Trestní zákoník v § 196 TZ stanoví, že kdo neplní vyživovací povinnost po dobu delší než 4 měsíce může být potrestán k odnětí svobody. Smutnou zprávou je,

147HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xxxi, s. 1044.

148Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

149Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

že i když k trestu odnětí svobody soud přistupuje většinou až tehdy, kdy jde o opakované neplnění, je pětina vězňů v České republice odsouzených za neplnění vyživovací povinnosti.¹⁵⁰

4.7 Změna poměrů

Dojde-li ke změně poměrů, soud může změnit dohodu i rozsudek stanovující výši výživného. Výživné může soud zvýšit i snížit. Změnil-li by soud původní rozhodnutí tak, že by zpětně výživné zrušil nebo snížil, nezletilé dítě, které není plně svéprávné spotřebované výživné nevrací. Nevrací se ani výživné, které je poskytnuto nezletilému na měsíc dopředu a dítě před uplynutím měsíce zemře.¹⁵¹ Tato zásada se neuplatní pro zletilé děti, proto pokud by došlo ke zpětnému snížení výživného, zletilé děti přeplatky vrací jinak by se jednalo o bezdůvodné obohacení.

V průběhu trvání vyživovací povinnosti se mohou změnit její podmínky pro existenci a rozsah. Změna poměrů může nastat na straně oprávněného i povinného. Oprávněný vzhledem ke zvyšujícímu se věku má vyšší odůvodněné potřeby, povinný zas může změnu poměrů ovlivnit zlepšením či zhoršením své finanční nebo materiální situace. Tato změna poměrů musí být pro změnu soudního rozhodnutí dlouhodobá.

Soud by mohl počítat s objektivní změnou ohledně navyšujících se odůvodněných potřeb dítěte vzhledem ke zvyšujícímu věku již v původním rozsudku. Je například jisté, že s nástupem dítěte do školy, se náklady dítěte zvýší. Pokud by s tímto soud počítal již v původním rozsudku, vyhnul by se tím dalšímu řízení. Není ovšem snadné vždy stanovit přesné navýšení. Je-li však budoucí navýšení jisté a má-li nastat v krátkém budoucím horizontu, soud budoucí navýšení ve svém rozsudku stanoví. Soud tak rozhodne na základě skutkové okolnosti, která v dané chvíli neexistuje, avšak nepochybně v budoucnosti nastane¹⁵², což je výjimkou z obecného pravidla, že pro rozsudek je rozhodující stav v době vyhlášení. Další možností, jak by se mohl soud zbavit

150 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 119.

151 § 923 OZ

152 Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 5.2.2014, sp. zn. 61 Co 605/2013

dalšího řízení, které by měnilo výši původního rozhodnutí o výživném by mohla být zákonná valorizace výživného.

5 Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Vyživovací povinnost dětí k rodičům vyplývá hned z prvního ustanovení o vyživovací povinnosti, z § 910 odst. 1 OZ, jelikož dle něj mají předci a potomci vzájemnou vyživovací povinnost. Zatímco předchozí kapitola se zabývala vyživovací povinností rodičů k dětem, v této kapitole se zaměřím na vyživovací povinnost dětí k rodičům. Rozsah zákonné úpravy je oproti vyživovací povinnosti mnohem menší a praxe se s tímto druhem vyživovací povinnosti setkává také méně častěji. Vzhledem k očekávanému stárnutí populace však můžeme očekávat využití tohoto institutu mnohem častěji. Očekává se, že počet seniorů v budoucnosti převáží nad mladšími a systém důchodového zabezpečení nebude schopný seniorům vyplatit důchodové částky, s kterými by starší lidé byli schopni pokrýt své náklady.¹⁵³ Také v důsledku vysoké rozvodovosti nebo velkého počtu osob, které neuzavřely manželství a tím pádem nepřejde vyživovací povinnost na druhého manžela, lze očekávat větší počet rodičů, kteří se budou obracet na své děti. Tento druh vyživovací povinnosti by měl být plněn na základě slušnosti a rodinné solidarity, protože se předpokládá, že pokud rodiče plnili svou vyživovací povinnost k dětem, měly by děti, pokud si jsou schopny samy zajistit své potřeby zajistit rodičům slušnou výživu. Vzájemnost ale neznamená, že by podmínky u obou vyživovacích povinností byly zcela totožné. Přestože § 915 odst. 1 OZ říká, že životní úroveň rodičů má být zásadně shodná s životní úrovní dítěte, odst. 2 stejného ustanovení zužuje nárok rodiče pouze na slušnou výživu.

Stejně jako u vyživovací povinnosti k dětem platí, že není-li dítě schopné plnit, např. zemře, nastupuje vyživovací povinnost ostatních příbuzných. Tím se naplní zákonný předpoklad vzájemné vyživovací povinnosti mezi předky a potomky. Ostatně občanský zákoník na rozdíl od oddělené úpravy v zákoně o rodině spojuje vzájemnou vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky (původně mezi ostatními příbuznými).

Od vyživovací povinnosti dětí k rodičům rozlišujeme specifickou povinnost dětí přispívat podle svých možností a schopností na chod společně

¹⁵³KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 77.

domácnosti dle § 886 OZ. Jedná se o vyživovací povinnost svého druhu, tzv. koadjutorium. Má-li dítě vlastní příjem nebo majetek a žije-li ve společné domácnosti alespoň s jedním rodičem, je možné na něm požadovat, aby hradilo část společných potřeb rodiny nebo aby rodičům pomáhalo vlastní prací. Tato částka neslouží k osobní potřebě rodiče, ale má se jí přispívat na chod domácnosti. Od klasické vyživovací povinnosti k rodičům se proto liší způsobem a rozsahem plnění. Zajímavým ustanovením je, že tato povinnost trvá, poskytuje-li současně rodič dítěti výživu a řádně se o něj stará. Zanikne-li tedy vyživovací povinnost k dítěti, zaniká tím i povinnost dítěte podílet se na chodu rodinné domácnosti. Tím ale současně zaniká i právo dítěte bydlet v rodinné domácnosti, jelikož pro zrušení vyživovací povinnosti k dětem se předpokládá, že se dítě je schopné žít samo.¹⁵⁴

5.1 Vznik, trvání, zánik nároku na výživné

Vyživovací povinnost dětí k rodičům nastupuje subsidiárně. Primární povinnost vyživovat rodiče, má manžel, popř. bývalý manžel jsou-li splněny hmotněprávní předpoklady dle § 760 a násl. OZ. Vyživovací povinnost dětí k rodičům je založena jejich vztahem, a proto mají oba rodiče právo, aby jim byla zajištěna slušná výživa. Není-li rodič schopen zajistit si slušnou výživu sám, umožňují-li to schopnosti a možnosti dítěte a zároveň by poskytnutí výživného nebylo v rozporu s dobrými mravy, vzniká vyživovací povinnost dětí k rodičům.

Aby tedy došlo ke vzniku vyživovací povinnosti k rodičům, musí dojít k odkázanosti rodiče na výživu, tedy nízkého příjmu, např. v důsledku nízkého starobního, invalidního či vdovského důchodu, který by mu nepostačoval k zajištění základních potřeb. Dítě, zletilé či nezletilé musí být zároveň schopno se samo žít. Přesný počátek vzniku vyživovací povinnosti má jen omezený význam, protože soud může přiznat výživné až od zahájení soudního řízení.¹⁵⁵

Během trvání může dojít ke změnám poměrů, na které musí povinný

¹⁵⁴ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 499.

¹⁵⁵NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 132.

či oprávněný sám zareagovat a podat návrh změnu či zrušení vyživovací povinnosti.

Zánik může nastat jestliže pomine stav odkázanosti oprávněného rodiče na výživu nebo pokud povinné dítě ztratí schopnost a možnost výživné poskytovat. Vyživovací povinnost zanikne také v případě, že oprávněný uzavře nové manželství nebo pokud povinný nebo oprávněný zemře.¹⁵⁶

5.2 Výše výživného

Rozsah vyživovací povinnosti se posuzuje dle obecných ustanovení popsanych v kapitole 1.6. Zohlední se tedy i potenciální výdělek dítěte. Specifickým kritériem vyživovací povinnosti dětí k rodičům je ale pojem slušná výživa, která není zákonem nijak definována. Vymezena je naukou a judikaturou. Slušná výživa nezahrnuje jen úhradu nejnútnejších potřeb, ale má zajistit rodiči průměrný životní standard. Výživné by mělo zahrnovat stravu, odpovídající bydlení, ošacení, zdravotní péči a přiměřené sociální a kulturní vyžití.¹⁵⁷ Obsah pojmu bude ale pokaždé jiný v souvislosti s individuálním posouzením případu. Slušná výživa může být zajištěna jak finančním, tak naturálním plněním, jelikož judikatura nevyloučila, že by vyživovací povinnost mohla být splněna ve formě úkonů pro osobu oprávněnou.¹⁵⁸

5.3 Řízení o výživném

Problematika řízení o vyživovací povinnosti dětí k rodičům je důležitá zejména s ohledem na vypořádání se s otázkou výše a okruhu povinných a podléhá ustanovením soudním občanského soudního řádu. Toto řízení je řízením sporným a žalobce má povinnost tvrzení a nese také odpovědnost za zjištění skutkového stavu. Rodič jako žalobce disponuje právem, koho jako žalovaného označí a současně s tím vymezuje předmět řízení. V návrhu, který

156HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 270-271.

157ŠVESTKA, Jiří, Jan DVORÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář. Svazek II, (§ 655-975)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. s. 581.

158R 72/1963

se nazývá žalobou, může rodič uplatnit nárok proti všem svým dětem, nebo jen vůči některému z nich. V žalobě je žalobce povinen uvést požadovanou výši výživného, z jakého důvodu výživné potřebuje a datum, od kterého výživné požaduje, což bývá zpravidla ode dne zahájení řízení.

Věcně příslušným soudem je dle § 9 OSŘ okresní soud a místně příslušný je zpravidla obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje.¹⁵⁹

Soud uloží povinnost platit výživné jen tomu dítěti, které je označeno v žalobě. Pro každé dítě nebo pro každého rodiče tak soud stanoví individuální částku. Jako předběžnou otázku musí soud řešit, jaká je celková suma, která postačuje ke slušné výživě rodiče. Na základě určení této výše soud zjistí, jak by tato suma mohla být rozdělena mezi všechny děti podle jejich možností a schopností. Žalované dítě tak bude plnit jen poměrnou část, kterou mu soud stanoví. V případě, že rodič v žalobě uvede, že požaduje výživné po všech dětech, děti plní vyživovací povinnost jen v rozsahu plynoucím z § 914 OZ, který je jim stanoven a nemají povinnost platit za ostatní sourozence. Nejedná se o solidární, nýbrž o dílčí závazek. Úlohou soudu je krom zohlednění výše zmíněných okolností a vydání rozhodnutí také posouzení nároku s dobrými mravy.

159§ 84 OSŘ

6 Vyživovací povinnost v Řecku

6.1 Právní řád v Řecku

Řecký právní řád je právní řád kontinentálního typu. Jedná se o psaný systém práva a právní předpis, který má v Řecku nejvyšší právní sílu je Řecká Ústava¹⁶⁰. Současná Ústava vstoupila v platnost 11.6.1975¹⁶¹ a byla zatím třikrát měněna. Stalo se tak v roce 1986, 2001 a 2008. Řecká Ústava ve svém článku 21 uvádí, že rodina je základním kamenem pro zachování a rozvoj národa, a proto má být stejně tak jako manželství a děti pod ochranou státu. Zároveň říká, že pod zvláštní ochranu státu spadají rodiny s více dětmi, lidé postižené válkou, vdovy, sirotci a osoby, které trpí nevléčitelnou nemocí. Ve třetím odstavci uvedeného článku se stát zavazuje pečovat o zdraví občanů a za tím účelem má stát přijmout speciální opatření, aby ochraňoval mládež, staré lidi a invalidní osoby.¹⁶² Rodina je pro řecky velmi důležitá a proto si na ní Řecko velmi zakládá. Řekové jsou silně nábožensky orientovaní a tento jejich zájem o rodinu zřejmě pochází z tradičních náboženských svátků, které i v dnešní době řekové pečlivě dodržují. Řecký stát je silně propojen s náboženstvím. K oficiálnímu náboženství (řecké ortodoxní církvi) se hlásí 98% obyvatelstva. Tento vztah je projeven i v Ústavě, konkrétně v článku 3. Vzhledem k tradičnímu pojetí rodiny je Řecko jednou ze zemí EU, kde je největší procento dětí vychovávaných v rodině se sezdanými rodiči a vyskytuje se zde velmi málo párů, které nežijí v manželství. Zřejmě proto je řecká úprava ohledně vyživovací povinnosti velmi kusá a věnuje se jí pouze pár článků občanského zákoníku. V Řecku je stále ustálena tradiční role ženy a muže v rodině, a proto stále více jak 50% žen v rodině nepracuje na plný úvazek a věnuje se zejména rodině a domácnosti.¹⁶³

¹⁶⁰Greece. The Constitution of Greece.

In: <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20agliko.pdf>

¹⁶¹Řecko: Vnitropolitická charakteristika. In: Business Info [online]. 17.4.2014. 2014 [cit. 2015-02-22]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-vnitropoliticka-charakteristika-19220.html#>

¹⁶²Článek 21 Řecké Ústavy

¹⁶³BEAUMONT, Karolina a Peter MASON. Child maintenance systems in EU Member States from a gender perspective. Brussels, 2014, s. 8, 18. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/474407/IPOL-FEMM_NT%282014%29474407_EN.pdf

Pramenem práva v Řecku jsou jak psané řecké předpisy, tak i právo obyčejové, i když v dnešní době již ve velmi zanedbatelné míře. Součástí řecké právní úpravy jsou na základě článku 28 Ústavy i ratifikované mezinárodní smlouvy a na základě členství v EU je závazné právo Evropské Unie.¹⁶⁴

6.2 Rodinné právo v Řecku

Řecké soukromé právo je kodifikováno v Řeckém občanském zákoníku (dále bude použita zkratka „GCC“- Greek Civil Code)¹⁶⁵ z roku 1946, kde nalezneme část zabývající se rodinným právem. Jelikož původní úprava z roku 1946 neodpovídala moderní době, bylo řecké rodinné právo v minulých letech několikrát novelizováno. Nejvýznamnější změnou byla změna rodinného práva v roce 1983¹⁶⁶, kdy právní úprava uzákonila rovnost žen a mužů v rodině a zjednodušila rozvod.¹⁶⁷ Řecký občanský zákoník definici rodiny neuvádí, avšak v kontextu je rodina chápána jako rodina právní, tedy rodina založená manželstvím.¹⁶⁸ Řecký občanský zákoník ve vztahu rodiče k dítěti upravuje, kdo je za matku a otce považován. V článku 1463 odst. 1 GCC se stanoví, že narozením dítěte, vzniká jeho vztah k matce a jejím příbuzným. Za otce dítěte je považován manžel matky, nebo muž, který své otcovství uznal a to buď dobrovolně nebo na základě soudního rozhodnutí. Tím vzniká i vztah dítěte k otcovým příbuzným. Pokud by dítě bylo narozeno mimo manželství a otec by dítě neuznal, pak by mezi dítětem a otcem nevznikl žádný vztah. Naopak uznáním otcovství se dítěti přiznává status dítěte narozeného v manželství.¹⁶⁹

Děti a rodiče mají vzájemnou povinnost si pomáhat, respektovat se a pokud děti žijí v domácnosti rodičů, jsou povinny rodičům

164TASSOPOULOS, Ioannis A. About Greece: The Legal System. In: Minpress [online]. 2008 [cit. 2015-02-23]. Dostupné z :

http://video.minpress.gr/wwwminpress/aboutgreece/aboutgreece_legal_system.pdf

165Řecký občanský zákoník čerpal inspiraci v Německém občanském zákoníku BGB 166L 1329/1983

167TSAOUSSI, Aspasia. The Greek Divorce Law Reform of 1983 and Its Impact on Homemakers: A Social and Economic Analysis. Social Science Research Network [online]. 2000 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z:http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=307004

168AGALLOPOULOU, Pēnelopē a Youlika Kotsovoulou MASRY. Basic concepts of Greek civil law [online]. Brussels: Bruylant, 2005, s. 435-436 [cit. 2015-02-23]. ISBN 3727227222.

169AGALLOPOULOU, Pēnelopē a Youlika Kotsovoulou MASRY. Basic concepts of Greek civil law [online]. Brussels: Bruylant, 2005, s. 462-464 [cit. 2015-02-23]. ISBN 3727227222.

podle svých schopností s domácností pomáhat. Článek 1509 GCC zavádí ustanovení, které říká, že rodiče mohou svým dětem za účelem jejich finanční či rodinné soběstačnosti nebo pro začátek jejich profesní kariéry poskytovat příspěvky, díky kterým mají rodiče zvláštní daňová zvýhodnění.

6.3 Pojem výživné a vyživovací povinnost v řeckém právu

Řecká úprava nepoužívá pojmy výživné a alimenty jako synonyma. Alimenty jsou používány výlučně jako výživné mezi bývalými manžely. Pojem výživné a vyživovací povinnost je odlišena následovně: výživné je definováno jako „finanční částka nebo jiný příspěvek, který určitá osoba poskytuje jiné osobě, aby pokryla její životní potřeby“¹⁷⁰ a vyživovací povinnost je specifikována tím, že se předpokládá mezi příbuznými, tedy že má rodinný charakter. Zajímavostí řecké úpravy je, že se vyživovací povinnost nevztahuje jen na příbuzné v linii přímé, ale upravuje i vyživovací povinnost v linii pobočné, ale jen mezi sourozenci. Vyživovací povinnost mají v Řecku jak rodiče vůči dětem, tak děti vůči rodičům. Je upravena i vyživovací povinnost předků a potomků, tedy vnučat a prarodičů, manželů, rozvedených manželů a otec nemanželského dítěte má vyživovací povinnost vůči matce dítěte. Otec nemanželského dítěte je povinen přispívat výživným matce svého dítěte. Řecká úprava vyživovací povinnosti je ztotožněna s výrazem rodinné solidarity. Řecký občanský zákoník vyživovací povinnost upravuje jako povinnost mimosmluvní, která vzniká za splnění určitých předpokladů ex lege. Je upravena kogentními normami, neboť nesleduje jen osobní, nýbrž i obecný zájem společnosti a státu. Vyživovací povinnosti a práva na výživné se nelze vzdát. Vyživovací povinnost má osobní charakter a proto je nepřevoditelná.

6.3.1 Vzájemná vyživovací povinnost

Pokud jsou splněny zákonné podmínky, pak podle Řeckého občanského zákoníku jsou předci a potomci povinni si vzájemně poskytovat výživné. Předci

¹⁷⁰Vyživovací (alimentační) pohledávka - Řecko. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci.[online]. 2007 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gr_es.htm

a potomci, kteří jsou pokrevní příbuzní, jsou si povinni vzájemné vyživovací povinnosti především, pokud se jedna osoba nachází v chudobě a druhá má nadbytek prostředků. U dětí se zásadně nerozlišuje zda byly narozeny v manželství či nikoliv. Nárok na výživné mají i děti osvojené.

Jako osobu žijící v chudobě, která je oprávněna požadovat výživné, zákon rozumí osobu, která se nemůže uživit ze svého majetku či z důvodu jejího věku, zdravotního stavu nebo z jiných nepříznivých podmínek si nemůže obstarat na svou výživu prací.

Za finančně soběstačného se považuje osoba, která druhé osobě je schopna poskytnout výživné, aniž by ohrozila výživu vlastní. V případě, že se jedná o výživné k nezletilému dítěti se ovšem ustanovení o tom, že pokud by povinný ohrozil vlastní výživu a z toho důvodu by nemusel vyživovací povinnost plnit, nepoužije. Rodič musí vůči nezletilému dítěti plnit vždy, pokud neexistuje možnost obrátit se na jinou osobu s vyživovací povinností, nebo pokud by se dítě mohlo živit ze svého majetku.

Tento vztah „chudého“ a „bohatého“ si můžeme představit jako vztah rodičů, kteří podporují své zletilé nebo nezletilé děti. Pokud jsou ale děti lépe zajištěny než jejich rodiče, pak mají povinnost poskytnout svým rodičům výživné. Pokud se jedná o nezletilé děti, tak ty mají vůči rodičům právo požadovat výživné vždy, když se o sebe nemohou samy postarat. To znamená, že i když nezletilé dítě vlastní majetek a tento majetek mu nevydělává tolik, aby se mohlo uživit, má právo být vyživováno rodiči.¹⁷¹ Zisk z majetku nezletilého ovšem může být použit rodiči na jeho výživné, jelikož stejně tak jako majetek nezletilého, i zisk z tohoto majetku obstarávají rodiče a článek 1529 GCC dovoluje zisk z majetku dítěte použít na jeho vzdělání nebo odbornou přípravu k povolání.¹⁷²

171AGALLOPOULOU, Pēnelopē a Youlika Kotsovoulou MASRY. Basic concepts of Greek civil law [online]. Brussels: Bruylant, 2005, s. 468 [cit. 2015-02-23]. ISBN 3727227222.

172Greek Civil Code. Commission on European Family Law [online]. Athens: Ant.N.Sakkoulas Publishers, 2000 [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Parental-Responsibilities-Legislation.pdf>

6.3.2 Vyživovací povinnost k dítěti

Vyživovací povinnost k dítěti mají v Řecku oba rodiče a to podle jejich příjmů nebo majetku. Pokud dojde k rozvodu rodičů a dítě je svěřeno do péče jednoho rodiče, obvykle plní jeden z rodičů vyživovací povinnost naturálně a ten, u kterého dítě nebydlí přispívá na výživu dítěte penězi. V Řecku má dítě nárok na výživné do věku 18 let nezávisle na tom, zda má nějaké příjmy. Po dosažení zletilosti pokračuje nárok na výživné, pokud je stále neschopno samo se uživit ze svého majetku nebo přes fakt, že má dítě zaměstnání přiměřené svému věku a zdravotnímu stavu stále není schopno se živit ze svého příjmu. Pokud dítě studuje, není povinno, aby současně se studiem chodilo do práce. Vyživovací povinnost rodiče k nezletilému dítěti v Řecku má stejnou váhu a důležitost jako výživné na manžela a bývalého manžela a nemá tedy před nimi přednost. Zletilé dítě na rozdíl od toho má nárok požadovat výživné až po manželovi nebo rozvedeném manželovi a nemá s nimi tedy stejné postavení, jako je tomu u nezletilého dítěte.¹⁷³

6.3.3 Výše výživného na dítě

Článek 1493 GCC specifikuje, co se za výživné považuje. „Za výživné se považuje vše, co je potřebné pro obživu příjemce a na jeho rozvoj a výchovu. Obsahuje tedy nárok na stravu, zajištění bydlení, zdravotní pojištění, společenský a kulturní život a na náklady vzdělávání.“¹⁷⁴ Rodiče se na výši výživného mohou dohodnout, nebo je výše určena soudem. Při výpočtu výše výživného soudce vychází ze životní úrovně dítěte a jeho rodičů. Přihlíží se také k životní úrovni ostatních členů rodiny. Nejedná se tedy o systém, kde by soudce vypočítával výši výživného z příjmů rodičů, ale zkoumá vždy každý jednotlivý případ zvlášť. Soudce v rozhodnutí obvykle určí výši měsíčního výživného, které se platí na měsíc dopředu, ale může také rozhodnout, že se výživné bude

173Článek 1492, ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ. Ministry of Justice [online]. [cit. 2015-03-06].

Dostupné z: <http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3/tabid/225/language/el-GR/Default.aspx>

174XANTHAKI, Helen. The judiciary-based system of child support in Germany, France and Greece: an effective suggestion?[online]. 2000 s.8. [cit. 2015-02-24]. Dostupné z: <http://sas-space.sas.ac.uk/335/1/JSWFL.pdf>

platit častěji, nebo že se výživné bude plnit naturálně. Pravidlem bývá, že pokud je po rozvodu rodičů dítě svěřeno do péče jednoho rodiče, plní svou vyživovací povinnost naturálně, zatímco druhý rodič přispívá finanční částkou. Tato částka může být mezi rodiči určená vzájemnou dohodou nebo rozhodnutím soudu. Částka se může měnit v případě, že vzniknou nové potřeby na straně oprávněného nebo se změní majetková situace povinného. Výše výživného řecký soud stanoví na dobu dvou let. Po uplynutí dvou let, nebo pokud se změní podmínky, které sloužily jako podklad pro rozhodnutí o výživném, můžou obě strany požádat o nové stanovení výživného na další dva roky.¹⁷⁵

6.3.4 Ochrana dítěte

Ochrana oprávněného, primárně dítěte, pro případy vyživovací povinnosti povinným je upravena jak v hmotné tak v procesní úpravě. Výživné dítěte nemůže být zadrženo a nemůže být použito na placení jeho dluhů. Výživné na dítě nemůže být dle článku 445 GCC ani předmětem započtení dluhu vůči rodičům. Dítě je zákonem chráněno ustanovením, podle kterého se nemůže do budoucnosti vzdát svého nároku na výživné (podle článku 1499 GCC). V závislosti na ochraně zájmů dítěte je také stanoveno, že veškeré možné výdaje, které souvisí s vyživovací povinností pro dítě, platí rodiče, nehledě na výsledek soudního řízení.

6.3.5 Soudní řízení a vymáhání

Nedojde-li k dobrovolnému placení výživného vyplývající z dohody či z rozhodnutí soudu, je na místě výživné vymáhat soudní cestou. V Řecku je k rozhodování o výživném a k následné exekuci oprávněn v prvním stupni samosoudce v místě obvyklého bydliště dítěte. Pokud soud nejedná pouze o výživném pro dítě, ale v rámci řízení projednává ještě další věci vztahující se k rodinnému sporu, rozhoduje vícečlenný senát.

¹⁷⁵Vyživovací (alimentační) pohledávka - Řecko. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci.[online]. 2007 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gr_es.htm

V případě neplacení výživného dojde na základě návrhu k exekuci. Exekucí může být postižen majetek povinného nebo může být postižena jeho výplata, důchod, sociální dávky, či jiný příjem. V takovém případě má dítě nárok částku požadovat přímo od zdroje takového příjmu.

Pokud ani exekucí dítě nedosáhne na své výživné, má možnost nahlásit neplaticího rodiče státnímu zástupci a oznámit mu spáchaný trestný čin za neplacení vyživovací povinnosti, který upravuje článek 358 řeckého trestního zákoníku¹⁷⁶. Trest pro neplaticího rodiče je mnohem větší, pokud na základě neplacení výživného byla dítěti způsobena újma nebo pokud rodič úmyslně nechal dítě bez pomoci aby mu byla způsobena škoda na zdraví. Všechny úkony, které pomáhají dítěti domoci se výživného jsou osvobozeny od poplatků. Tím je spatřována ochrana slabší strany.

¹⁷⁶Greek Laws: Greek Penal Code. [online]. 2013 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: <http://www.c00.org/p/greek-penal-code.html>

7 Právní komparace české a řecké úpravy

Česká a Řecká společnost se velmi liší v pohledu na manželství. V rámci států Evropské unie se Česká republika řadí ke státům, kde nedochází k uzavření manželství tak často jako v jiných státech, a manželství je zde velmi často rozváděno. Tím pádem, pokud mají manželé v České republice děti, dochází k časté úpravě výživného k dětem. V jižních státech Evropy, zahrnující Řecko, dochází k rozvodům mnohem méně, je stále zachován tradiční systém rodiny a o děti se přirozeně starají oba rodiče společně.

Řecký občanský zákoník se vyživovací povinností zabývá pouze v pár ustanoveních, které nestačí k celkovému pochopení problematiky. České právo vyživovací povinnost zahrnuje stejně jako řecká úprava v občanském zákoníku. Na rozdíl od České republiky, bylo rodinné právo v Řecku vždy součástí řeckého občanského zákoníku a pro rodinné právo neexistoval *lex specialis*. Ze studia problematiky jsem ovšem zjistila, že české právo se vyživovací povinností zabývá mnohem podrobněji. V základních znacích vyživovací povinnosti se oba právní řády přibližně shodují. Řecké právo zná stejně jako české právo vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi, předky a potomky, manžely a rozvedenými manžely. V Řecku se navíc objevuje vyživovací povinnost mezi sourozenci, což české právo nezná.

Důraz na ochranu rodiny a dětí zakotvují oba právní řády v předpisech nejvyšší právní síly, v Ústavě a Listině základních práv a svobod. Oba právní řády považují vyživovací povinnost a právo na výživné za institut rodinného práva, protože vzniká jen v rámci rodiny. V obou úpravách má být vyživovací povinnost k dětem plněna oběma rodiči vzhledem k jejich možnostem a schopnostem. Dítě, které je oprávněné výživné požadovat musí splňovat podmínku, že se není objektivně schopno samo žít. Trvání vyživovací povinnosti není ani v jedné zemi omezeno věkem. Vyživovací povinnost k dítěti může trvat i za zletilosti dítěte, pokud dítě pokračuje ve studiu nebo se není schopno samo uživit vzhledem k jeho zdravotnímu stavu a s tím související nemožností si najít práci, která by mohla dotyčného uživit. Soud v obou zemích posuzuje každý případ individuálně. Výši výživného stanoví na základě

odůvodněných potřeb dítěte a možnostech a schopnostech rodičů. Ani v jednom státě neexistují závazné tabulky, podle kterých by soud určoval výši výživného.

Rozdíly lze nalézt v pohledu na výživné nezletilého a zletilého dítěte. České právo sice věnuje největší ochranu nezletilým dětem, které nejsou plně svéprávné, ale v Řecku je ochrana zletilých dětí menší. Vyživovací povinnost k nezletilým dětem se v Řecku staví naroveň vyživovací povinnosti mezi manžely nebo rozvedenými manžely a tyto pohledávky mají přednost před právem na výživné zletilého dítěte.

Další rozdíl v úpravě nalezneme pro případ plurality povinných. Pokud je více povinných předků na stejné úrovni a nejde-li o vztah mezi rodiči a dětmi, jsou v Řecku povinni přispívat všichni stejnou měrou.¹⁷⁷ To je rozdíl od české úpravy, kdy pro každého z povinných je stanovena odlišná výše výživného.

Dle řeckého práva lze stanovit výživné pouze na dva roky. Aby bylo výživné stanoveno na další dobu, musí se některá ze stran obrátit na soud, což se liší od české úpravy, která vydává závazné rozhodnutí o výživném do doby, než je požádáno o vydání nového rozhodnutí z důvodu, že se změnila okolnosti, za nichž bylo vydáno původní rozhodnutí.

Oba právní řády se v podstatných znacích vyživovací povinnosti neliší a řecká úprava se v ničem extrémně neodlišuje od naší. Řecko proto nenabízí úpravu, kterou by se Česká republika mohla inspirovat pro zlepšení svého systému v oblasti vyživovací povinnosti mezi předky a potomky.

¹⁷⁷Vyživovací (alimentační) pohledávka - Řecko. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci.[online]. 2007 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gr_cs.htm

8 Problematika výživného s mezinárodním prvkem

V současné době velmi mnoho lidí cestuje, pracuje a žije v zahraničí. Tím dochází ke vzniku partnerských vztahů mezi lidmi různých národností, kteří jsou příslušníky rozdílných států, stále častěji. Manželé a rodiče pocházející z jiných států tak mohou narazit na různé rodinné problémy, včetně problematiky vyživovací povinnosti, kde se vyskytuje mezinárodní prvek.

Dojde-li k rozvodu či rozchodu rodičů, nebo přestane-li jeden z rodičů plnit vyživovací povinnost, je třeba, aby rodič, který s dítětem nadále nežije, změnil způsob plnění vyživovací povinnosti a začal plnit finančně. Pokud oprávněný a povinný žijí v České republice, probíhá řízení a případné vymáhání standardně dle českého práva, přičemž návrh na rozhodnutí o výživném podává většinou rodič nezletilého dítěte, které není plně svéprávné. Problém však může nastat, pokud se liší země, kde povinný žije od země, kde žije oprávněné dítě. Stejný případ může nastat, žijí-li rodič i oprávněné dítě v České republice, ale povinný vykonává v cizině výdělečnou činnost nebo má v cizině majetek. V takovém případě se řeší otázka, podle kterého právního řádu bude problematika výživného řešena. Úpravu vyživovací povinnosti s mezinárodním prvkem můžeme najít v mnoha dokumentech mezinárodního a evropského práva i v některých bilaterálních smlouvách.

Pramenem práva ve vztazích s mezinárodním prvkem je u nás zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), účinný od 1.1.2014. Tento zákon upravuje otázky ohledně práva rozhodného, pravomoci orgánů a otázky ohledně uznání cizích rozhodnutí ve věcech nezletilých. Zatímco § 57 ZMPS odkazuje při určování práva rozhodného na přímo použitelný předpis Evropské unie a další mezinárodní smlouvy, § 56 odst. 1 ZMPS stanoví, že ve věcech výživy, výchovy a dalších věcech péče o nezletilé je dána pravomoc českých soudů, pokud má nezletilý obvyklý pobyt v České republice, nebo pokud je státním občanem České republiky a není-li pravomoc ve věcech vyživovacích povinností upravena přímo použitelnými předpisy Evropské unie. Učinil-li cizí orgán opatření k ochraně práv a zájmů nezletilého, pak soud České republiky už nemusí řízení zahájit.

8.1 Rozhodné právo

V souvislosti s mobilitou občanů České republiky, která je stále častější, je důležité zmínit dva dokumenty upravující vyživovací povinnost. Jsou jimi Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (dále jen „Nařízení 4/2009“) a Haagský protokol ze dne 23.11. 2007 o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti (dále jen „Haagský protokol“).¹⁷⁸ V otázce rozhodného práva Nařízení 4/2009 ustupuje Haagskému protokolu¹⁷⁹, který má povahu mezinárodní smlouvy, nabyt účinnosti 1. srpna 2013 a nahrazuje mezi smluvními státy dosavadní uzavřené haagské úmluvy z roku 1956 a 1973, přičemž ale neruší závazky států vůči třetím stranám.¹⁸⁰ Aby se na vyživovací povinnost vztahoval Haagský protokol, je podstatné, aby vyživovací povinnost vyplývala z rodinných vztahů, nikoliv tedy ze vztahů jiných. Pro určení rozhodného práva je kritériem obvyklý pobyt oprávněného a to i když nemá obvyklý pobyt ve smluvním státu Haagského protokolu. Toto kritérium zrovnoprávňuje postavení domácích oprávněných a oprávněných-cizinců. Pojem obvyklého pobytu sice není Haagským protokolem definován, avšak výkladem obvyklého pobytu se zabýval například Soudní dvůr Evropské unie. Haagský protokol pro trvání vyživovací povinnosti rodičů k dětem nestanoví žádnou věkovou hranici, avšak v případě jiných povinných než rodičů, je vyživovací povinnost k osobě mladší 21 let, stanovena věková hranice tak, aby jim byla zajištěna podpora pro případné vyšší vzdělání.¹⁸¹

8.2 Příslušnost soudu, uznání a výkon rozhodnutí

V rámci EU upravuje otázky příslušnosti soudu, uznání a výkonu Nařízení 4/2009, která je v mnohém podobná Haagské úmluvě ze dne

178LOJDA, Jiří. Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. *Právo a rodina*. 2013, č. 2, s. 7.

179V členských státech, které jsou vázány Haagským protokolem

180NASKOVÁ, Dominika. Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. *Novinky v oblasti mezinárodního práva soukromého a práva mezinárodního obchodu* [online]. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://mps-pmo.blogspot.cz/2013/08/haagsky-protokol-o-pravu-rozhodnem-pro.html>

181LOJDA, Jiří. Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. *Právo a rodina*. 2013, č. 2, s. 9.

23.11.2007 o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů, a která zavádí společný právní rámec mezi státy EU a státy mimo EU. Nařízení 4/2009 upravuje speciálně oblast vyživovací povinnosti a snaží se posílit postavení oprávněného a umožnit mu snáze dosáhnout rozhodnutí v členském státě, které by měl další členský stát bez dalších formalit uznat. Nařízení usnadnilo postup při vymáhání, jelikož není nadále třeba předkládat ověřený překlad soudního rozhodnutí a stanoví lhůty příslušným orgánům pro potvrzení přijetí žádosti. Zároveň stanoví povinnost informovat účastníka o průběhu řízení. Některé členské státy¹⁸² aplikují toto Nařízení jen v omezeném rozsahu. V člancích upravující příslušnost dává článek 4 možnost volby soudu, pokud nejde o vyživovací povinnost k dítěti mladšímu 18 let. Dohoda ohledně volby musí být učiněna písemně a lze tak učinit zpětně i do budoucna. Článek 3 Nařízení nabízí varianty výběru soudu pro případ, že dohoda o volbě soudu nebyla uzavřena. Za příslušný soud je považován soud, kde má odpůrce nebo oprávněný místo obvyklého pobytu. Podle tohoto článku si soud může vybrat jak osoba povinná, tak osoba oprávněná. Případně je možné řízení vést u soudu, který již vede řízení o osobním stavu nebo o rodičovské odpovědnosti. Nelze-li aplikovat předešlá pravidla, je příslušný soud členského státu, jehož státní příslušnost mají obě strany.¹⁸³

Co se týče uznání a výkonu rozhodnutí, musíme rozlišit, zda rozhodnutí pochází z členského státu, který je vázán Haagským protokolem a který jím vázán není. Tato rozhodnutí už nemohou být v jiném členském státu ve věci samé později přezkoumávány. Státy vázány Haagským protokolem uznávají rozhodnutí v jiném členském státě bez dalšího řízení a nemožností uznání napadnout. Rozhodnutí vykonatelné v jednom státě je vykonatelné i v jiném členském státě. Nejsou-li státy vázány Haagským protokolem, pak jsou rozhodnutí v jiných členských státech také uznána bez dalšího řízení, avšak čl. 24 Nařízení 4/2009 obsahuje důvody, pro které je možné uznání odmítnout. Rozhodnutí je vykonatelné v jiném státě, pokud je vykonatelné v původním státě a pokud zúčastněný podá návrh na prohlášení vykonatelnosti

182Velká Británie a Dánsko

183LOJDA, Jiří. Příslušnost soudu, uznání a výkon rozhodnutí ve věcech vyživovací povinnosti v rámci EU. *Právo a rodina*. 2013, č. 3, s. 3.

ve státě zamýšleného výkonu.¹⁸⁴

Pro vymáhání výživného kdy oprávněná osoba žije v jiném státě než povinný a nejedná se o členský stát EU, je v mnoha případech použitelná Úmluva o vymáhání výživného v cizině přijatá dne 20.6.1956 v New Yorku (dále jen „úmluva“). Státy, které tuto úmluvu ratifikovaly se zavazují poskytovat součinnost a tím usnadnit vymáhání výživného. Na základě této úmluvy vznikl systém ústředních orgánů, na které se mohou obracet lidé s žádostí o pomoc s vymáháním výživného. V České republice je ústředním orgánem Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí¹⁸⁵, v Řecku je jím Ministerstvo spravedlnosti. Ústřední orgány pracují s dvoustrannými úmluvami, haagskou Úmluvou o uznávání a výkonu rozhodnutí a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti ze dne 2.10.1973 nebo haagskou Úmluvou o mezinárodním vymáhání výživného na děti a dalších druhů vyživovacích povinností vyplývajících z rodinných vztahů ze dne 23.11.2007. V případě absence mnohostranných smluv se pracuje s uzavřenými dvoustrannými smlouvami nebo s tzv. prohlášením vzájemnosti na základě reciprocity.¹⁸⁶

Výkon rozhodnutí pak probíhá podle právního řádu, kde je výživné vymáháno. Začne-li však povinný ze zahraničí plnit dobrovolně, zasílá platbu buď přímo k rukám oprávněného nebo na účet ústředního orgánu, který ji pak odesílá oprávněnému. Částka výživného by se měla posílat v měně, která je uvedena v rozsudku, avšak lze zasílat stejnou sumu peněz v jiné měně.¹⁸⁷ Měna by měla být stanovena na základě nejlepšího zájmu dítěte. Při stanovení výše výživného pro dítě, kdy oprávněný žije v České republice a povinný žije a pracuje v zahraničí se zohledňují oprávněné potřeby s ohledem na ekonomické poměry České republiky a zvažují se i ekonomické podmínky v cizí zemi.¹⁸⁸

184LOJDA, Jiří. Příslušnost soudu, uznání a výkon rozhodnutí ve věcech vyživovací povinnosti v rámci EU. *Právo a rodina*. 2013, č. 3, s. 4.

185Úřad pro mezinárodní ochranu dětí sídlí v Brně, byl zřízen na základě zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, má celostátní působnost a je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí

186ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vymáhání výživného pro dítě ze zahraničí (1.). *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2014, č. 5, s. 14-15.

187ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vymáhání výživného pro dítě ze zahraničí (2.). *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2014, č. 6, s. 13.

188Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11.12.1998, sp. zn. 18 Co 345/1998

9 Úvaha de lege ferenda

Vzhledem k tomu, že rodinné právo bylo po dlouhou dobu upraveno zákonem o rodině, který byl významně změněn tzv. velkou novelou v roce 1998, a občanský zákoník z velké části ustanovení zákona o rodině převzalo, se lze domnívat, že zákonodárce byl s dosavadní úpravou spokojen.

Myslím si, že současná právní úprava vyživovací povinnosti je z velké části vyhovující. Zákon obsahuje obecné normy, které jsou použitelné pro všechny situace, které mohou nastat a dává zvýšenou ochranu dětem. V souvislosti s ochranou dítěte mne však zarazila úprava bezdůvodného obohacení. Po vydání rozhodnutí o popření otcovství mužem, který do právní moci rozsudku řádně platil nadstandardní výživné na dítě, literatura dovozuje, že dítě není povinno výživné vracet jak z důvodu jeho dobré víry ve svůj osobní status a z majetkového práva na stejnou životní úroveň, tak i z důvodu, že spotřebované výživné se nevrací. Nemělo by jít k tíži dítěte, že matka uvedla původního otce v omyl a podle Hrušákové¹⁸⁹ je problém bezdůvodného obohacení věcí mezi matkou a otcem. Myslím si, že toto odporuje původní myšlence, kdy je dítě chráněno před vrácením původního plnění. Je-li popřeno otcovství mužem, bývá dítě zpravidla v péči matky, která má k dítěti rodičovskou odpovědnost. To znamená, že matka spravuje majetek dítěte. V případě nezletilého dítěte je výživné plněno k rukám matky, i když je vlastnictvím dítěte. Je jasné, že měla-li by matka vracet bezdůvodné obohacení původnímu otci, který poskytoval nadstandardní výživné a na základě majetkových poměrů matky by pro ni nebylo snadné vyplatit původnímu otci bezdůvodné obohacení, výrazně by to ohrozilo životní úroveň dítěte.

Za zamyšlení by také podle mého názoru stála myšlenka zabývající se odůvodněnými potřebami oprávněného. Každý člověk má jiné životní priority a potřeby, které soudu tlumočí, aby je posoudil jako odůvodněné. Míra potřeb není nikde stanovená, a proto by mohlo být zajímavé, kdyby soudce využil úvahy, která by vycházela i z jiného oboru, který se zabývá lidskými potřebami. Napadá mě například uznávaná Maslowova pyramida potřeb, která rozlišuje potřeby biologické, psychosociální a spirituální. Dle této

¹⁸⁹KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEČEK. *Výživné v novém občanském zákoníku. Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

pyramidy platí, že pokud jsou splněny nižší potřeby (instinktivní), které jsou nezbytné pro přežití, snáze se plní vyšší potřeby, které má člověk vrozené. Psychologie je proto pro právo přínosná, jelikož dokáže lidské potřeby hierarchizovat. Pro soudce pak může být přínosné si utřídit seznam potřeb oprávněného a na základě nich a majetkových poměrů povinného se rozhodnout o výši výživného.

Další má myšlenka se zabývá diskutovanými tabulkami pro výpočet výživného a změnou soudního rozhodnutí. Vzhledem k tomu, že zákon ani jiný předpis neudává závazný vzor pro výpočet výživného, jeví se otázka, zda je tento stav správný. Podle mne ano, jelikož si myslím že specifika každého případu nemohou žádné tabulky dobře zohlednit a současné doporučující tabulky jsou dostatečné. Za velkou výhodu doporučující tabulky však považují to, že s ohledem na procentuální rozpětí se mohou rodiče snáze domluvit na výši výživného a předcházet tím soudním sporům.

V souvislosti s požadavkem na přesnější úpravu výše výživného si ani nemyslím, že by bylo vhodné stanovit minimální výši, jako je tomu například na Slovensku. Vzhledem k tomu, že soud nestanoví vyživovací povinnost osobě, která by se plněním sama dostala pod úroveň životního minima a vyživovací povinnost tím pádem může přejít na ostatní příbuzné, soud stanoví povinným osobám výši výživného, která zaručí úhradu alespoň odůvodněných potřeb. Myslím si, že tím se oprávněnému zajistí, aby byly jeho odůvodněné potřeby uhrazeny lépe, než kdyby byla stanovena závazná minimální výše, která by na úhradu odůvodněných potřeb nemusela stačit.

Zlepšení úpravy v souvislosti s výši výživného bych zřejmě navrhla s ohledem na změnu okolností určující výši výživného. Oprávněný většinou podává návrh na zvýšení výživného z důvodu, že se podstatně změnila okolnosti. Vede se kvůli tomu nové řízení, kterému by se možná mohlo zabránit, kdyby rozsudek obsahoval ustanovení, podle kterého by se každoročně měnila výše výživného v závislosti na míře inflace. Toto kritérium splňuje požadavek dlouhodobosti a jistoty změny okolností a zabránilo by se tím dalším soudním sporům.

Vzhledem k tomu, že v dnešní době mohou lidé studovat téměř

neomezeně dlouho, a tím si buďto ze svého zájmu prohlubovat znalosti, nebo jen tzv. prodlužovat mládí, se Ústavní soud vyjádřil k tématu věčných studentů, který apeluje na obecné soudy, aby pečlivě hodnotily, zda studium po dosažení zletilosti je přípravou na budoucí povolání a zda adekvátní studium nevylučuje, aby si děti částečně hradily prostředky na svou obživu formou přivýdělku. Myslím si, že studenti vysokých škol by neměly být silně ekonomicky závislí na svých rodičích a vzhledem k tomu, že byli schopni ukončit střední školu, by měli být schopni si najít alespoň práci se zkráceným úvazkem a podílet se finančně na svém fungování. Téma věčných studentů vysokých škol by mohlo vyřešit zavedení školného. Student by pak více uvažoval nad zvoleným oborem a nad snahou školu dokončit, protože si umím představit situaci, kdy by výživné nemuselo pokrýt celé náklady na školné a ostatní potřeby, nebo by při neúspěšném studiu mohlo být považováno za bezdůvodné obohacení na povinném, pokud sledovalo pouze záměr se obohatit, nikoliv se skutečně připravovat na budoucí povolání.

Závěr

Ústavní soud rodinu přirovnal ke společenství blízkých osob, mezi nimiž existují úzké vazby. K těmto úzkým rodinným vazbám přistupují emociální a ekonomické vlivy, které jsou někdy původem sporů. Rodina je společenská jednotka, uvnitř které by se o sebe měli jednotlivé osoby starat, přispívat ke zdravému vývoji dětí a pomáhat starším členům rodiny. V ideálním případě by do vztahů v rodině právo nemělo větší mírou zasahovat. Dojde-li však k nejasnostem a problémům, chrání jednotlivé členy rodiny i rodinu samo právo. V mé diplomové práci jsem se zabývala tím, jak je upravena vyživovací povinnost u nás a snažila jsem se porovnat naši úpravu s úpravou zahraniční.

Tématem mé diplomové práce byla vyživovací povinnost mezi rodiči a dětmi a předky a potomky v České republice a v Řecku. Svou práci jsem rozčlenila do devíti kapitol.

V úvodní části jsem se zaměřila na obecné znaky vyživovací povinnosti, které jsou společné oběma blíže zkoumaným druhům. Po rekodifikaci občanského práva se jednotlivé druhy nenachází v jedné části, ale jsou rozmístěny na více místech občanském zákoníku. V této kapitole je popsána hlavní charakteristika vyživovací povinnosti, je definován hlavní znak pro přiznání práva na výživné, kterou je odkázanost na výživu. Důležitou podkapitolou je obecný rozsah vyživovací povinnosti, kterou se pečlivě zabývá každý soudce, který má povinnost určit výši výživného. V závěru této kapitoly je zařazena podkapitola o bezdůvodném obohacení, které se v původním zákoně o rodině nazývalo „plnění za jiného“ a vztahovalo se speciálně k vyživovací povinnosti. Současný občanský zákoník speciální úpravu nemá a na obdobné situace se nadále použijí obecná ustanovení upravující bezdůvodné obohacení. Pro rodinné právo se použijí obecná ustanovení občanského zákoníku i v otázce promlčení jednotlivých splátek a otázce dobrých mravů.

Ve druhé kapitole jsem se zabývala historickým kontextem, vývojem právní úpravy a současnými prameny vyživovací povinnosti. Zjistila jsem, že vyživovací povinnost má hluboké historické kořeny, jelikož rodina měla vždy za úkol chránit své členy a starat se o jejich blaho. V minulosti však existoval jiný model rodiny, kdy nejdůležitějším členem rodiny byl muž

a rozlišovalo se také mezi manželskými a nemanželskými dětmi, což vedlo k odlišnému pohledu na vyživovací povinnost ve srovnání s dneškem. V současnosti se mezi muži a ženami a manželskými a nemanželskými dětmi nedělají rozdíly a každé dítě má stejná práva vůči oběma svým rodičům.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na subjekty vyživovací povinnosti, popsala jsem, za koho zákon považuje oprávněného a povinného a také jsem vylíčila specifické situace, které odlišují subjekty od standardního postavení a vyžadují jiný postup při stanovení výživného. Zabývala jsem se také situací, kdy je na straně povinných více subjektů a jejich povinnosti.

Stěžejní kapitoly této práce jsou čtvrtá a pátá kapitola, kde se práce zabývá současnou hmotně-právní úpravou vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi. Hmotně-právní úpravu jsem doplnila kapitolami o řízení o výživném, jelikož bez procesní úpravy by hmotně-právní ustanovení postrádaly účel. Jelikož má dítě se svým rodičem celoživotní vztah, zabývala jsem se otázkou, kdy je jeden vůči druhému plnit vyživovací povinnost, v jaké výši a zda se něco mění na situaci, kdy se rodič o své dítě nestará nebo ho nemá ve své péči.

V šesté kapitole jsem se snažila vylíčit právní úpravu vyživovací povinnosti v Řecku a v následující kapitole jsem se pokusila naší a řeckou úpravu porovnat. Vzhledem k nedostatečným zdrojům jsem však nemohla důsledně zpracovat zahraniční úpravu. Moje snaha získat přímo na místě vhodné materiály ke zpracování mé práce v angličtině se potýkala s problémy. Zabývala jsem se zakotvením rodinného práva v řeckém občanském zákoníku a úpravě vyživovací povinnosti. Zjistila jsem, že obě úpravy se v této otázce příliš neliší. V obou státech se zohledňují potřeby oprávněného a možnosti a schopnosti povinného. Délka trvání vyživovací povinnosti k dětem není omezena, pokud se dítě není objektivně schopné samo uživit.

Srovnání české a řecké úpravy v oblasti vyživovací povinnosti ovšem není snadné. Řecko, ačkoli je členem Evropské unie a v rámci integrace by se podle mého názoru mělo snažit zpřístupnit informace o své zemi a o svém právu jiným státům, je díky svému specifickému jazyku celkem izolováno. Řečtí či jiní autoři se bohužel překladem řeckého rodinného práva do jiného světového jazyka nezabývají. Proto je možné vycházet jen z přeloženého

občanského zákoníku, obecných učebnic a internetových článků.

Do závěru jsem zařadila kapitolu problematiky vyživovací povinnosti s mezinárodním prvkem, ve které se zabývám případy, kdy oprávněný a povinný žijí v jiné zemi a řízení o výživném je zkomplikováno.

V poslední kapitole jsem se zabývala úvahou de lege ferenda. Částečně jsem zhodnotila můj názor na současnou úpravu a zároveň poukázala na některé její nedostatky. Snažila jsem se také zamyslet a najít řešení problematiky ke zlepšení stávající úpravy.

Summary

This diploma thesis deals with the family legal issue of maintenance obligation between parents and children, ancestors and descendants in the Czech Republic and in Greece. The beginning is explaining what the maintenance duty is and after that it is describing its special characteristics. There is mentioned the enumeration of different types of maintenance obligations in the Czech Republic and their preferences in the case of concurrence.

In the second chapter, the work is explaining the historical development of maintenance obligation on the Czech territory and its origin of the Ancient Rome. The third part is about the subjects, the entitled persons and the obliged persons from the maintenance relationship, and about the problems they can deal with.

The main part of the thesis is about the mutual maintenance obligation between children and their parents. The two chapters are based on the current legislation and the judgements of the Czech courts. A part of the main chapters is dealing with the commencement, duration and the termination of the maintenance duty. There is also a part about the determination of the amount of maintenance which the judges have to determine for each legal case and each person individually. The amount is influenced by many factors which are mentioned in the work. For completeness are added the procedural provisions.

The thesis is also concerned with the maintenance obligation in Greece and its special characteristics. In the seventh chapter is the Czech legal order compared to the Greek legislation. Furthermore, the thesis is dealing with the problem of the foreign element which is concerned mainly by international and european law. In the end is my own evaluation and my proposals *de lege ferenda* for improving the current legal regulation.

Seznam použitých zdrojů:

Knižní zdroje:

HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: Zákon o registrovaném partnerství : komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, xxviii, 558 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-061-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a Zdeňka KRÁLÍČKOVÁ. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. Edice učebnic Právnícké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, č. 376. ISBN 80-7239-192-5.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Občanský zákoník II: rodinné právo (§ 655–975) : komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, xxxi, 1349 s. Velké komentáře. ISBN 978-80-7400-503-9.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, 247 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-028-1.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, 168 s. Praktik. ISBN 978-80-7502-023-9.

NOVÁ, Hana a Olga TĚŽKÁ. *Vyživovací povinnost: praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2.

NOVOTNÝ, Petr, Jitka IVIČIČOVÁ, Ivana SYRŮČKOVÁ a Pavlína VONDRÁČKOVÁ. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Grada, 2014, 194 s. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-802-4751-672.

PLECITÝ, Vladimír. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 140 s. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-139-7.

PLECITÝ, Vladimír. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy : stav k 1.10.2007*. Praha: EUROUNION, 2007, 521 s. ISBN 978-80-7317-063-9.

POLIŠENSKÁ, Petra. *Přehled judikatury ve věcech vyživovací povinnosti rodičů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2013, 430 s. ISBN 80-747-8046-5.

RADVANOVÁ, Senta a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1999, xix, 227 s. Právnícké učebnice (C.H. Beck). ISBN 80-7179-182-2.

SCHELLE, Karel, Jaromír TAUCHEN a Renata VESELÁ. *Rodinné kodexy*. Vyd. 1. Ostrava: Key Publishing, 2010, 156 s. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-082-8.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo: systém a instituce*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 350 s. ISBN 978-80-7380-334-6.

SLAVÍČKOVÁ, Pavla. *Právní ochrana dětí v období prvních kodifikací*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, 338 s. ISBN 978-80-7422-220-7.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, Jana SVEJKOVSKÁ a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání nové a současné úpravy občanského práva*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, xiv, 792 s. ISBN 978-80-7400-423-0.

SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 243 s. Právní rukověť. ISBN 978-80-7478-512-2.

ŠÍNOVÁ, Renáta, Ondřej ŠMÍD a Marek JURÁŠ. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 302 s. Teoretik. ISBN 978-80-87576-74-8.

ŠÍNOVÁ, Renáta. *Řízení ve věcech rodinněprávních v České republice, Slovenské republice a Německu a jejich aktuální problémy*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2010, 362 s. Teoretik. ISBN 978-80-87212-50-9.

ŠVESTKA, Jiří, Jan DVOŘÁK, Josef FIALA, Michaela ZUKLÍNOVÁ a kol. *Občanský zákoník: Komentář*. Svazek II, (§ 655-975). Praha: Wolters Kluwer, 2014. 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. *Civilní právo procesní*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 565 s. Právnícké učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-80-7380-437-4.

Periodika, časopisy:

ČUHELOVÁ, Kateřina a Ondřej SPÁČIL. *Otázky spojené s aplikací § 101 ZOR*. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 9, s. 305-311.

ČUHELOVÁ, Kateřina a Ondřej SPÁČIL. *Plnění vyživovací povinnosti za jiného v novém občanském zákoníku*. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 23-24, s. 855-859.

KORNEL, Martin. *Kam kráčíš vyživovací povinnosti k nezletilým dětem?*. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2011, roč. 2011, č. 3, s. 82-87.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Ivo TELEC. Výživné v novém občanském zákoníku. *Bulletin advokacie*. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 23-31.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2005, č. 9, s. 305-309.

KRÁLÍK, Michal. Nejvyšší soud České republiky: Podstata vyživovací povinnosti rodiče k dítěti a důsledky jejího neplnění rodičem na výkon jeho rodičovské zodpovědnosti. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 4, s. 145-147.

LOJDA, Jiří. Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 2, s. 7-11.

LOJDA, Jiří. Příslušnost soudu, uznání a výkon rozhodnutí ve věcech vyživovací povinnosti v rámci EU. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 3, s. 1-5.

LUŽNÁ, Romana. Zbavení rodičovské zodpovědnosti z důvodu neplnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2013, č. 3, s. 11-16.

LUŽNÁ, Romana. Stavební spoření nezletilých dětí a plnění vyživovací povinnosti. *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2012, č. 10, s. 12-13.

MANDLÍKOVÁ, Ema. Ke specifickým vyživovací povinnosti osob odsouzených k trestu odnětí svobody a pracovní odměně odsouzených. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 10, s. 299-302.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vymáhání výživného pro dítě ze zahraničí (1.). *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2014, č. 5, s. 14-19.

ROGALEWICZOVÁ, Romana. Vymáhání výživného pro dítě ze zahraničí (2.). *Právo a rodina*. Praha: Linde, 2014, č. 6, s. 12-16.

Elektronické zdroje:

AGALLOPOULOU, Pēnelopē a Youlika Kotsovoulou MASRY. Basic concepts of Greek civil law [online]. Brussels: Bruylant, 2005. ISBN 3727227222.

ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ. Ministry of Justice [online]. Dostupné z :<http://www.ministryofjustice.gr/site/kodikos/%CE%95%CF%85%CF%81%CE%B5%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BF/%CE%91%CE%A3%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%9F%CE%A3%CE%9A%CE%A9%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%91%CE%A3/tabid/225/language/el-GR/Default.aspx>

BEAUMONT, Karolina a Peter MASON. Child maintenance systems in EU Member States from a gender perspective. Brussels, 2014, s. 37. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/474407/IPOL-FEMM_NT%282014%29474407_EN.pdf. ISBN: 978-92-823-4252-7.

Řecko: Vnitropolitická charakteristika. In: Business Info [online]. 17.4.2014. 2014. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/recko-vnitropoliticka-charakteristika-19220.html#>

Greece. The Constitution of Greece.

In: <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/001-156%20aggliko.pdf>

Greek Civil Code. Commission on European Family Law [online]. Athens: Ant.N.Sakkoulas Publishers, 2000. Dostupné z: <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Greece-Parental-Responsibilities-Legislation.pdf>

Greek Laws: Greek Penal Code. [online]. 2013. Dostupné z: <http://www.c00.org/p/greek-penal-code.html>

NASKOVÁ, Dominika. Haagský protokol o právu rozhodném pro vyživovací povinnost. Novinky v oblasti mezinárodního práva soukromého a práva mezinárodního obchodu [online]. 2013 [cit. 2015-03-20]. Dostupné z: <http://mps-pmo.blogspot.cz/2013/08/haagsky-protokol-o-pravu-rozhodnem-pro.html>

TASSOPOULOS, Ioannis A. About Greece: The Legal System.

In: Minpress [online]. 2008. Dostupné

z: http://video.minpress.gr/wwwminpress/aboutgreece/aboutgreece_legal_system.pdf

TSAOUSSI, Aspasia. The Greek Divorce Law Reform of 1983 and Its Impact on Homemakers: A Social and Economic Analysis. Social Science Research Network [online]. 2000. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=307004

Vyživovací (alimentační) pohledávka - Řecko. Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci. [online]. 2007. Dostupné

z: http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_gre_cs.htm

XANTHAKI, Helen. The judiciary-based system of child support in Germany, France and Greece: an effective suggestion? [online]. 2000. Dostupné

z: <http://sas-space.sas.ac.uk/335/1/JSWFL.pdf>

Právní předpisy:

Zákon č. 946/1811 Sb. z.s.

Zákon č. 11/1918 Sb.

Zákon č. 4/1931 Sb.

Zákon č. 57/1948 Sb.

Zákon č. 265/1949 Sb.

Zákon č. 94/1963 Sb.

Zákon č. 99/1963 Sb.

Zákon č. 23/1991 Sb.

Zákon č. 91/1998 Sb.

Zákon č. 359/1999 Sb.

Zákon č. 120/2001 Sb.

Zákon č. 115/2006 Sb.

Zákon č. 40/2009 Sb.

Zákon č. 89/2012 Sb.

Zákon č. 292/2013 Sb.

Zákon č. 91/2012 Sb.

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

Ústavní zákon č. 162/1998 Sb., (převzato do ústavního pořádku České republiky usnesením předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb.)

Úmluva o právech dítěte z roku 1989. V České republice byla publikována pod č. 104/1991 Sb.

Úmluva o vymáhání výživného v cizině, přijatá dne 20.6. 1956

Nařízení vlády č. 409/2011 Sb..

Nařízení Rady (ES) č. 4/2009

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb.

Haagská Úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí a výkonu rozhodnutí o vyživovací povinnosti ze dne 2.10.1973 (vyhláška č. 132/1976 Sb.)

Haagský protokol ze dne 23.listopadu 2007

Haagská úmluva ze dne 23.listopadu 2007

Judikatura:

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.4.2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

Nález Ústavního soudu ze dne 16.3.2006, sp. zn. III. ÚS 511/2005

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 17.10.2006, sp. zn. IV. ÚS 246/2006

Nález Ústavního soudu ze dne 30.9. 2014 sp. zn. II. ÚS 2121/2014

Usnesení Ústavního soudu ze dne 16.6.2011, sp. zn. III. ÚS 1303/2011

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25.3.2014, sp. zn. IV ÚS 1247/2013

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp zn. 30 Cdo 2128/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21.9.2011, sp. zn. 20 Cdo 1835/2011

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16.7.1967, sp. zn. 4 Cz 67/67

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15.9.1971, sp. zn. 2 Cz 44/71

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.6.2011, sp. zn. 21 Cdo 3909/2010

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. 1 Cz 37/68, RC 74/69

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, sp. zn. NS 1 Cz 93/76

Rozhodnutí Nejvyššího soudu, NS 8 Cz 23/69

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.8.2006, sp. zn. 30 Cdo 2873/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31.10.1967, sp. zn. 5 Cz 115/67

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11.12.1998, sp. zn. 18 Co 345/1998

Rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích, sp. zn. 5 Co 2661/1999

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 6.6.2001,
sp. zn. 24 Co 60/2001

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 13.2.2001,
sp. zn. 22 Co 554/2000

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24.8.1992,
sp. zn. 8 Co 213/1992

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 13 Co 588/94

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1.6.2004,
sp. zn. 19 Co 121/2004

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 19.11. 2007,
sp. zn. 10 Co 188/2007

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 5.2.2014, sp. zn. 61 Co 605/2013

Rozhodnutí Krajského soudu v Ústí nad Labem, sp. zn. 10 Co 652/03

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 14.6.2004,
sp. zn. 10 Co 343/2004

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 8.10.1975,
sp. zn. 3 Co 969/1975 Sb.

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31.1.1992,
sp. zn. 7 Co 74/92

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.11.1994, sp. zn. 7
Co 1336/1994

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 28.4.1995, sp. zn. 10 Co 361/1995

R 14/1966*

R 27/1980*

R 5/1969*

R 72/1963*

* R= pořadové číslo rozhodnutí podle Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (číslování řady ve věcech občanskoprávních, pozdeji ve věcech občanskoprávních, obchodněprávních a správněprávních)

Příloha č. 1:
Okresnímu soudu
opatrovnické oddělení

Plzeň-město

Návrh na úpravu výchovy a výživy
(soudem dosud nebylo rozhodováno o výchově a výživě)

Návrh podává :
(jméno, příjmení, datum narození, bydliště, uveďte vztah k dětem - např. babička)

Nezletilé dítě / děti /
(jméno, příjmení, rodné číslo, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, rodné číslo, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, rodné číslo, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

MATKA

Jméno a příjmení:.....

Datum narození :

Trvalé bydliště:.....

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresa zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Otec

Jméno a příjmení:

Datum narození :

Trvalé bydliště:

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:.....

Přesný název a adresu zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Vylíčení skutečností / odůvodnění návrhu / :

Jak dlouho byla známost udržována, do kdy spolu žili ve společné domácnosti :

Zda a v jaké výši od rozpadu soužití (odchodu z domácnosti) druhý z rodičů přispívá na výživu dítěte (dětí):

Zda jsou rodiče na výchově a výživě dohodnuti a jak se dohodli (komu se dohodli, že bude dítě svěřeno do výchovy a výživy a v jaké výši bude druhému z rodičů stanoveno výživné):

Poměry matky (zda a s kým žije ve společné domácnosti, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaná, zda a kým jsou jí vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uvede od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

Poměry otce (zda a s kým žije ve společné domácnosti, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaný, zda a kým jsou mu vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uvede od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

S ohledem na uvedené žádám o vydání

r o z s u d k u :

Nezletilé dítě / děti /

(jméno a příjmení, datum narození)

Nezletilé dítě / děti /
(jméno a příjmení, datum narození)

Nezletilé dítě / děti /
(jméno a příjmení, datum narození)

***se svěřují do výchovy a výživy: m a t k y
 o t c e
 jiné fyzické osobě / babička, děda/
 střídavé péče obou rodičů
 společné péče obou rodičů**

***- matce - otci – oběma rodičům se stanoví výživné (vždy je nutné uvést konkrétní částku v Kč, popř. v cizí měně) :**

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

Rodiče se dohodli, že si výživné vzájemně hradit nebudou.

a to s účinností od
(od kdy žádáte stanovit výživné)

V dne

.....
jméno, příjmení navrhovatele a podpis

K návrhu je nutno přiložit tyto doklady :

- rodné listy nezletilých dětí / případně jejich kopie /
- lékařské zprávy matky / otce /, pokud mají sníženou pracovní schopnost

Okresnímu soudu
Plzeň-město

Návrh na úpravu výchovy a výživy

a) pro dobu před i po rozvodu manželství rodičů

b) pro dobu po rozvodu manželství rodičů

(nehodící se škrtněte)

Nezletilé děti: (uvést jméno, příjmení, rodné číslo a současné bydliště)

1)

2)

3)

(Nestačí-li místo na uvedení všech dětí, kterých se návrh týká, uveďte jejich jména, příjmení a data narození na zvláštní list papíru a tento k tomu návrhu přidejte.)

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození, příp. RČ:

Trvalé bydliště:

Přechodné bydliště:

(adresa na kterou zasílat soudní zásilky, pokud zde osoba nemá svou vizitku na poštovní schránce – uvést jméno a příjmení osoby, u které zde bydlí)

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresu zaměstnavatele:

(případně ÚP, MD)

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození, příp. RČ:

Trvalé bydliště:

Přechodné bydliště:

(adresa na kterou zasílat soudní zásilky, pokud zde osoba nemá svou vizitku na poštovní schránce – uvést jméno a příjmení osoby, u které zde bydlí)

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresu zaměstnavatele:

(případně ÚP, MD)

Odůvodnění:

Jak dlouho manželství trvá, kdy a kde bylo uzavřeno:

Jaké děti se z manželství narodily:

Zda a kterým soudem již bylo rozhodováno o výchově a výživě nezletilých dětí/dítěte a kdy (uvést datum, případně alespoň rok):

Z jakého důvodu a je návrh na rozvod podáván (zda již byl podán, u jakého soudu, uveďte spisovou značku) :

Žijete nadále ve společné domácnosti a hospodaříte společně, v opačném případě kdo a kdy společnou domácnost opustil:

Kdo z rodičů o dítě/děti pečuje, zda a jak druhý z rodičů přispívá na potřeby dětí/dítěte:

Uveďte přesnou adresu školy, kterou dítě/děti navštěvuje/jí, zájmovou činnost, zdravotní stav a náklady s tím spojené :

Zda jsou rodiče na výchově a výživě dohodnuti a jak se dohodli (komu se dohodli, že bude dítě svěřeno na dobu před a po rozvodu do výchovy a výživy a v jaké výši bude druhému z rodičů stanoveno výživné):

Poměry matky (zda a s kým žije ve společné domácnosti, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjemní, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaná, zda a kým jsou jí vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uveďte od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu) :

Poměry otce (zda a s kým žije ve společné domácnosti, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaný, zda a kým jsou mu vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uveďte od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

S ohledem na shora uvedené skutečnosti žádám, aby byl vydán

ROZSUDEK

Nezletilý (á), (é) dítě/děti:

(vypsat jméno a příjmení, datum narození)

a) se svěřují na dobu před a po rozvodu

b) se svěřují na dobu po rozvodu

(nehodící se škrtněte)

do výchovy a výživy:

- **m a t c e**
- **o t c i**
- **střídavé péče obou rodičů**
- **společné péče obou rodičů**
- **jiné fyzické osobě (babička, děda)**

matce – otci - oběma rodičům se stanoví výživné:

dítě: _____ výše výživného: _____

dítě: _____ výše výživného: _____

dítě: _____ výše výživného: _____

Rodiče se dohodli, že si výživné vzájemně hradit nebudou.

a) a to s účinností od, a dále s účinností od právní moci rozsudku o rozvodu manželství

b) a to s účinností od právní moci rozsudku o rozvodu (v případě podaného návrhu pouze pro dobu po rozvodu manželství)

*(správně podtrhni - zakroužkuj)

Nutné doklady: kopie rodného listu nezletilého dítěte (dětí) – tento doklad musí být přiložen ke každému návrhu, kopie oddacího listu, případně lékařské zprávy rodičů pokud mají vliv na pracovní schopnost a výdělek!

V dne.....

.....

Příloha č. 3:

Okresnímu soudu
opatrovnické oddělení

Plzeň-město

Návrh na změnu výchovy a výživy nezletilého dítěte /dětí/

Návrh podává :
(jméno, příjmení, datum narození, bydliště, uveďte vztah k dětem - např. babička)

Nezletilé dítě / děti /
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

MATKA

Jméno a příjmení:.....

Datum narození :

Trvalé bydliště:.....

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresa zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Otec

Jméno a příjmení:

Datum narození :

Trvalé bydliště:

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresu zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Odůvodnění návrhu / vylíčení skutečností / :

Poměry otce (zda a s kým žije ve společné domácnosti, nutno uvést údaje o této osobě – jméno, příjmení a zaměstnavatele, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaný, zda a kým jsou mu vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uveďte od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

S ohledem na shora uvedené skutečnosti žádám o vydání

r o z s u d k u :

Nezletilé dítě / děti/
(jméno, příjmení, datum narození)

* se svěřuje/jí/ do výchovy a výživy	m a t k y
* svěřuje/jí/ do výchovy a výživy	o t c e
* svěřuje/jí/ do výchovy a výživy	jiné fyzické osoby / babičky, dědy, příbuzného, cizí osoby /
* svěřuje/jí/ do	střídavé péče obou rodičů
* svěřuje/jí/ do	společné péče obou rodičů

.....
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště)

* Matce / otci/ rodičům se vyměřuje výživné (vždy nutné uvést konkrétní částku v Kč, popř., v cizí měně) :

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletiléhove výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletiléhove výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

* Rodiče se dohodli, že si výživné vzájemně hradit nebudou.

V dne.....

.....
jméno, příjmení navrhovatele a podpis

Příloha č. 4:

Okresnímu soudu
opatrovnické oddělení

Návrh na zvýšení výživného

Návrh podává :
(jméno, příjmení, datum narození, bydliště, uveďte vztah k dětem - např. babička)

Nezletilé dítě / děti /
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

.....
(jméno, příjmení, datum narození, adresa bydliště, na které se dítě zdržuje)

MATKA

Jméno a příjmení:.....

Datum narození :

Trvalé bydliště:.....

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresa zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Otec

Jméno a příjmení:

Datum narození :

Trvalé bydliště:

Adresa, na které se zdržuje a přebírá poštu / pokud se liší od trvalého bydliště).....

Telefonní kontakt:

Přesný název a adresu zaměstnavatele:.....

Mateřská či rodičovská dovolená (evidence u úřadu práce , u kterého).....

Odůvodnění návrhu / vylíčení skutečností / :

Kdy, jakým soudem, pod jakou sp. zn. a jak bylo naposledy rozhodováno o výživném pro nezletilé dítě / děti nezl.: (komu byl nezl. naposledy svěřen do výchovy a výživy, komu a v jaké výši bylo naposledy stanoveno / zvýšeno / výživné)

Přesný název a adresa školy (i ročník), kterou nezl. navštěvuje:

Jaké má nezl. zvýšené náklady od doby posledního rozhodnutí (náklady na stravování, oblékání, náklady na docházku do mateřské školy, základní školy, střední školy, učiliště, školní družinu, internát, cestovní výlohy)

Mimoškolní aktivity (kroužky) a náklady s těmito spojené:

Zdravotní stav nezl. a náklady s tímto spojené (pokud zdravotní stav dítěte má vliv na zvýšené potřeby dítěte, tj. dítě pravidelně navštěvuje lékaře a vynakládá finanční prostředky na léky, např. alergií apod.)

Zda otec - matka hradí řádně a včas naposledy stanovené výživné, příp. od jakého data výživné nehradí:

Zda se otec - matka s nezletilým (lými) stýká:

Zda otec – matka přispívá i nad rámec stanoveného výživného (zda nezl. kupuje dárky k vánocům k narozeninám atd.):

Poměry matky (zda a s kým žije ve společné domácnosti, nutno uvést údaje o této osobě – jméno, příjmení a zaměstnavatele, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výdělkové poměry – pokud je nezaměstnaná, zda a kým jsou jí vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – necht' uvede od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

Poměry otce (zda a s kým žije ve společné domácnosti, nutno uvést údaje o této osobě – jméno, příjmení a zaměstnavatele, ke komu má další vyživovací povinnost – nutno uvést jméno, příjmení, datum narození a rozhodnutí, kterým bylo naposledy rozhodováno o úpravě výchovy a výživy tohoto dítěte, majetkové a výtěžkové poměry – pokud je nezaměstnaný, zda a kým jsou mu vypláceny sociální dávky – podpora v nezaměstnanosti, dávky pomoci hmotné nouze, zda pobírá dávky SSP – nechť uvede od jakého úřadu, v jaké výši a jakého druhu):

S ohledem na shora uvedené skutečnosti žádám, aby byl vydán

r o z s u d e k ,

kterým bude matce - otci

zvýšeno výživné (vždy je nutné uvést konkrétní částku v Kč, popř., v cizí měně)

pro nezletilého ve výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletiléhove výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletiléhove výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

pro nezletiléhove výšiKč měsíčně
(jméno, příjmení)

a to s účinností od
(od kdy žádáte zvýšit výživné)

V dne.....

.....
jméno, příjmení navrhovatele a podpis

Příloha č. 5:

ŽALOBA O VÝŽIVNÉ ZLETILÉHO DÍTĚTE

Obvodní soud pro Prahu 4
ul. 28. pluku 1533/29b
100 00 Praha 10

Žalobce: Jakub Novotný

nar. dne 8. 12. 1990

trvale bytem Novojičínská 342/5, 120 00 Praha 2

Žalovaný: Martin Novotný

nar. dne 12. 8. 1975

trvale bytem Starojičínská 542/3, 150 00 Praha 5

o výživné zletilého dítěte

I.

Žalovaný je otcem žalobce. Rodiče žalobce jsou v současné době v rozvodovém řízení. Žalobce vede společnou domácnost s matkou. Žalovaný na výživu žalobce nepřispívá.

Důkaz: rodný list žalobce, výslech účastníků

II.

Žalobce studuje 3. ročník Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Potřeby žalobce jsou zvýšené z důvodu studia na vysoké škole. Žalobce má v souvislosti se studiem na vysoké školy tyto výdaje:

- kolejné v měsíční výši 2.500,- Kč,
- stravné v univerzitní menze přibližně ve výši 1.500,- Kč,
- náklady na učební materiály v hodnotě 1.200,- Kč za semestr

Žalobce má tyto další výdaje:

- pražské jízdné ve výši 260,- Kč měsíčně,
- výdaje na stravu v celkové výši 1.500,- Kč měsíčně,
- poplatek za internet 300,- Kč měsíčně,
- příspěvek do sportovního klubu ve výši 800,- Kč za pololetí.

Důkaz: potvrzení o studiu na VŠ, výslech účastníků

Žalovaný je zaměstnán jako účetní ve společnosti RAZ&DVA, s.r.o.

Matka žalobce pracuje jako švadlena ve společnosti ProMóda, s.r.o.

Důkaz: potvrzení o zaměstnání rodičů žalobce, výslech účastníků

Vzhledem k výše uvedenému navrhuji, aby soud vydal tento

rozsudek:

1. Žalovaný je povinen platit žalobci na výživné měsíčně částku 4.500,- Kč, splatnou vždy do 15. dne v měsíci, počínaje dnem podání žaloby.
2. Žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady řízení do tří dnů od právní moci rozsudku.

V Praze dne 30. 1. 2014

Jakub Novotný

(zdroj: www.vzory.cz)

Příloha č. 6

Doporučující tabulka vytvořená Ministerstvem spravedlnosti

Věk dítěte	Procentuální rozmezí čistého měsíčního příjmu
0-5 let	11-15 %
6-9 let	13-17 %
10-14 let	15-19 %
15-17 let	16-22 %
18 a více let	19-25 %

Dostupné z: http://www.akkovarova.cz/clanek_vyzivne.html